

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Globální rozvojové vzdělávání na příkladu programu PRVák
organizace ADRA

Autorka: **Karolína Zelenková**

Vedoucí práce: doc. Ing. Karel Müller CSc.

Praha 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 5. 2011

.....

Karolína Zelenková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu docentu Ing. Karlu Müllerovi CSc. za odborné vedení práce, Mgr. Petře Antošové za podporu při výběru tématu práce a paní docentce PhDr. Blance Soukupové CSc. za konzultace k výzkumné části práce. V neposlední řadě bych také poděkovala pracovníkům organizace ADRA za poskytnuté materiály a informace.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Vymezení pojmu globální rozvojové vzdělávání	9
1.1. Globální výchova	10
1.2. Podstata GRV	11
1.3. Cíle GRV	14
1.4. Cílové skupiny GRV	14
1.5. Rozvojová spolupráce České republiky v kontextu GRV.....	15
1.6. Hlavní dokumenty mezinárodních organizací související s GRV.....	17
1.6.1. Rozvojové cíle tisíciletí.....	18
1.7. Témata GRV.....	19
1.8. Metody GRV	21
1.8.1. Brainstorming	21
1.8.2. Diskuze	22
1.8.3. Myšlenková mapa	22
1.8.4. Práce s textem	22
1.8.5. Práce ve skupinách	23
1.8.6. Projektové vyučování	23
1.8.7. Simulační hra	23
1.9. Využití modelu „Evokace – Uvědomění si významu – Reflexe“ v rámci GRV	24
2. Proměna vzdělávacího systému	26
2.1. Vzdělání pro 21. století	26
2.2. Klasická versus globální výchova	27
2.3. Reforma školství v České republice ve vztahu ke GRV.....	28
2.3.1. Klíčové kompetence	29

2.3.2. Integrace obsahů předmětů	30
2.3.3. Školní vzdělávací programy	31
2.3.4. Průřezová témata	31
3. Organizace a projekty zabývající se GRV	33
3.1. Hlavní koordinátoři GRV	33
3.2. Neziskové organizace v České republice věnující se GRV	34
3.2.1. Člověk v tísní – program Varianty	35
3.2.2. Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje	37
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. Výzkumný projekt.....	38
4.1. Strategie výzkumu.....	38
5. Organizace ADRA – program PRVák	40
5.1. Historie a popis programu PRVák	41
5.2. Lektori programu PRVák	46
6. Tematický den o globalizaci v praxi.....	47
6.1. Představení programu a aktivit.....	47
6.2. Reflexe programu pomocí modelu E-U-R.....	49
7. Rozhovory s hlavními aktéry	53
7.1. Smysl GRV.....	53
7.2. Spolupráce ZŠ Petřiny – sever a programu PRVák.....	55
7.3. Překážky při realizaci programů GRV.....	56
ZÁVĚR.....	58
Použitá literatura.....	59
Přílohy.....	60

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADRA - Adventist Development and Relief Agency

ARPOK – Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o.p.s.

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

FORS – České fórum pro rozvojovou spolupráci

GRV – globální rozvojové vzdělávání

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MZV ČR – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

NNO – nestátní nezisková organizace

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

RVP – rámcově vzdělávací program

SŠ – střední škola

ŠVP – školní vzdělávací programy

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Média nám každý den přinášejí zprávy o globalizaci, chudobě, terorismu, klimatických změnách, válkách... Informují nás o globálních problémech současného světa, které do určité míry ovlivňují život každého z nás. Více se dostáváme do kontaktu s rozvojovým světem (prostřednictvím mezinárodního obchodu, migrace...) a rozdíl mezi ním a světem rozvinutým se stále prohlubuje. Následkem může být narušení stability celého světa. Proto je v zájmu každého jedince si tyto rozdíly připustit a potíže s tím související se snažit řešit.

Česká republika jako člen Evropského společenství vynakládá značné finanční prostředky na pomoc chudým zemím. I z tohoto důvodu je důležité, aby občané byli dostatečně informováni o globálních problémech a o smyslu rozvojové spolupráce. Jednou z možností, jak tyto informace získat, je právě globální rozvojové vzdělávání (dále jen GRV).

GRV, o kterém je v této práci pojednáváno, tak nabývá v současné době na stále větší aktuálnosti. Témata GRV se zabývají globálními problémy a nabízí i možnosti jejich řešení na lokální úrovni. O GRV se stále častěji hovoří i na poli mezinárodních institucí a v mnoha zemích se již témata GRV staly součástí školních osnov. Prostor pro naplňování těchto témat v českém školství s sebou přinesla nová školská reforma v roce 2004. Zdaleka ne všechny školy si však vědí rady, jak nový školský zákon správně uchopit. Častým rádcem škol tak bývají neziskové organizace, které díky své zkušenosti z praxe napomáhají s přípravou rámcově vzdělávacích programů.

Jaká je hlavní podstata GRV? Jak se školy vyrovnávají s naplňováním průřezových témat? Jak funguje spolupráce mezi školami a neziskovými organizacemi? S jakými překážkami se setkávají realizátoři GRV? Tato práce se pokusí odpovědět na tyto otázky a popsat současnou situaci na poli GRV v České republice z pohledu programu PRVák organizace ADRA.

Primárním cílem práce je představit GRV, jelikož zatím není v povědomí české veřejnosti příliš známé. V první kapitole teoretické části je vymezen pojem GRV a čtenáři jsou blíže seznámeni s cíli a metodami GRV. Jak bylo naznačeno výše, souvisí s GRV i rozvojová spolupráce. Proto je v této části práce věnován prostor i rozvojové spolupráci České republiky a nejdůležitějším mezinárodním dokumentům týkajícím se GRV. Druhá kapitola se zabývá proměnou školního systému. Důraz je zde kladen na reformu českého školství ve

vztahu ke GRV. V poslední kapitole teoretické části jsou blíže představeni hlavní aktéři, neziskové organizace a projekty věnující se GRV.

Teoretická část práce vychází se studia a následné analýzy relevantních dokumentů (knihy, články a vládní dokumenty). Vzhledem k tomu, že k dané problematice není mnoho dostupné literatury, dalším důležitým zdrojem informací se stal také internet.

Praktická část práce byla pojata jako případová studie vzdělávacího programu PRVák organizace ADRA. Prostřednictvím této organizace je nastíněno fungování GRV i s jeho klady a zápory v České republice. Výzkum byl uskutečněn ve třech rovinách – analýza dostupných dokumentů a statistik organizace ADRA, pozorování programu PRVák na základní škole a rozhovor se dvěma respondenty (s koordinátorkou programu PRVák a ředitelkou ZŠ, kde byl program uskutečněn).

Téma práce jsem si vybrala na základě svého zájmu o rozvojovou problematiku a GRV. S touto formou vzdělávání jsem se poprvé setkala v rámci kurzu „Globální rozvojové vzdělávání“ na Katedře studií občanské společnosti FHS UK. V rámci kurzu jsem měla možnost blíže se seznámit se vzdělávacím programem PRVák. Celý tento koncept GRV mě velmi zaujal a inspiroval k napsání této bakalářské práce. V budoucnosti bych se ráda stala lektorkou GRV.

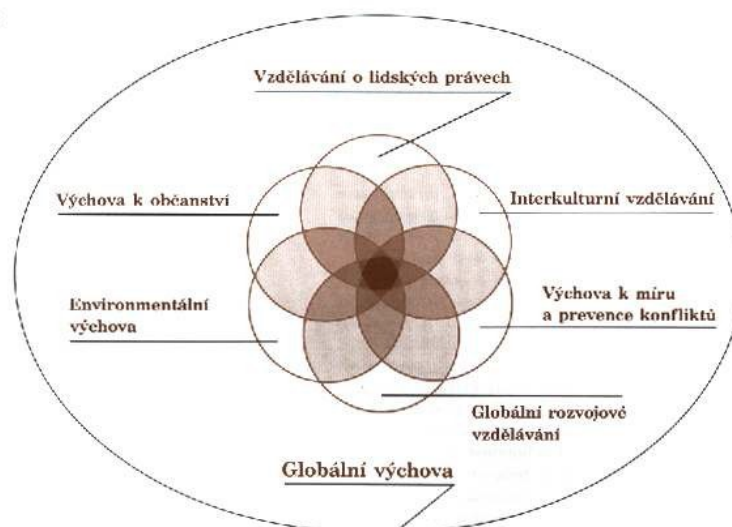
TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ POJMU GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Ve světě se setkáváme s rozdílnou terminologií globálního rozvojového vzdělávání (dále jen GRV). Nejčastěji se používá termín rozvojové vzdělávání (development education) nebo globální vzdělávání (global education). Organizace používají v této oblasti vzdělávání odlišné termíny a i samotný obsah těchto disciplín se liší. Jedním z důvodů je obtížnost rozlišit a vysvětlit různé postupy a pojmy v rozvojovém vzdělávání. V praxi je však důležitější společná myšlenka než přesná terminologie (Nádvorník, Volfová, 2004).

Globální výchovu (vzdělávání) můžeme pokládat za nadřazenou GRV a to z toho důvodu, že u GRV nalezneme užší zaměření. Globální výchova není tak specificky vymezena, proto ji lze považovat za širší koncept, kterého je GRV součástí. Autoři publikace Společný svět organizace Člověk v tísni vnímají globální výchovu jako zastřešující koncept zahrnující mnoho témat - vzdělávání o lidských právech, interkulturní vzdělávání, environmentální výchovu a mimo jiné i GRV (viz obrázek č. 1). Všechna tyto témata jsou vzájemně propojena a nelze je od sebe zcela oddělit. Vzhledem k tomu, že se oblasti globální výchovy a GRV vzájemně prolínají, představíme si nyní krátce koncept globální výchovy.

Obrázek č. 1: Vymezení GRV ve vztahu k dalším druhům vzdělávání

Zdroj: Společný svět, Člověk v tísni (2004)

1.1. Globální výchova

V pedagogickém slovníku je globální výchova definována jako: „*přístup ke vzdělávání podporující porozumění a spolupráci mezi lidmi, zahrnuje učení o problémech a jevech, které přesahují hranice států, které jsou celosvětové, globální povahy, zvl. ekologické, kulturní, ekonomické, politické a technické problémy. Zdůrazňuje společné perspektivy, potřeby a vize, vnímání a chápání problémů z různých pohledů, kooperativní učení, kritické myšlení a zodpovědné jednání, respektující rozdíly interkulturní, etnické, národní, regionální, lokální, skupinové i individuální. V zahraničí představuje nový proud ve vzdělávání, který má již povahu hnutí*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 69).

Termín globální výchova se objevil na sklonku šedesátých let dvacátého století ve Spojených státech. O dvacet let později sehrálo významnou roli ve vývoji globální výchovy zejména Centrum pro globální výchovu při univerzitě v Yorku. Hlavní představitelé globální výchovy – profesori Graham Pike a David Selby - přispěli mnoha publikacemi k šíření tohoto nového pedagogického směru. Díky překladům těchto publikací (např. Pike a Selby, Globální výchova, Praha: Grada, 1994) se globální výchova dostala i do povědomí české veřejnosti.

Filosofickým základem je u Pikea a Selbyho systémové chápání světa – vše je vzájemně propojené a ovlivňující se. Nic tak nelze pochopit zcela izolovaně. „*Systémová povaha světa velice připomíná pavučinu. Dotek v kterékoli části sítě může vyvolat hrozné vibrace na jiném, často značně vzdáleném místě*“ (Pike, Selby, 1994, str. 22).

Podle Pikea a Selbyho (2000) v sobě globální výchova spojuje dva směry pedagogické teorie a praxe. První směr se týká planetárního vědomí (worldmindedness), kde se hovoří o respektování principu „jedné Země“. Do popředí zájmů by neměly vstupovat potřeby jednotlivých států, ale celé planety. Druhý směr zdůrazňuje ústřední postavení dítěte (child-centeredness). „*Děti se učí nejlépe tehdy, podporujeme-li je v jejich vlastním zkoumání a objevování a jednáme-li s nimi jako s osobnostmi s jedinečnými názory, zkušenostmi a nadáním*“ (Pike, Selby, 2000, str. 13).

V českém prostředí se aktivně věnuje globální výchově například Jiří Hruška, který je autorem několika publikací v této oblasti (např. Hruška, Globální a environmentální výchova na pobytových akcích, Pardubice: Ekocentrum Paleta, 2005).

1.2. Podstata GRV

Jak již bylo zmíněno výše, spadá GRV do oblasti globální výchovy a úzce s ní souvisí. Britská Asociace pro rozvojové vzdělání (Development Education Association) definuje GRV jako celoživotní proces učení, který objevuje souvislosti mezi lidmi žijícími v „rozvinutých“ zemích Severu a lidmi z „rozvojového“ Jihu. Nedílnou součástí konceptu GRV je informovat občany o vztahu mezi rozvinutým a rozvojovým světem, o globálních problémech a zároveň u nich vypěstovat jakousi „solidaritu“ s chudými zeměmi. *„Rozvojovými zeměmi se myslí země s nízkou úrovní rozvoje, tedy země s nízkou mírou hospodářského rozvoje, nerozvinutým průmyslem a nízkou životní úrovní obyvatelstva. Jako jedno z měřítek se používá takzvaný Index lidského rozvoje (HDI), který bere v úvahu jak ekonomické, tak sociální aspekty rozvoje. Těmto zemím se rovněž říká „třetí svět“ nebo „země chudého jihu“. Pro tyto země je mimo jiné typické: chudoba, nízká úroveň vzdělanosti, špatné zdravotnictví, obrovský státní dluh, migrace, nižší konzum, závislost na rozvinutých zemích atd.“* (Dostupné z: <http://www.adra.cz/prvak/cz/> [cit. 23. 03. 2011]). Index lidského rozvoje chápe tedy rozvinutost země nejen na základě výše průměrného příjmu, ale i na základě úrovně vzdělání či možnosti žít dlouhý a zdravý život. Nevychází tak pouze ze souhrnných ekonomických údajů, ale všímá si i očekávané délky života či gramotnosti dospělé populace.

GRV přispívá k pochopení rozdílů mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi a napomáhá k porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, ekologickým a kulturním procesům, které je ovlivňují. Zároveň směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost prožít důstojný život a uspokojit své základní potřeby (MZV ČR, Národní strategie GRV, 2010).

Podle publikace Společný svět je GRV vzdělávací proces, který:

- *„informuje o životech lidí žijících v rozvojových a v rozvinutých zemích a umožňuje lidem pochopit souvislosti mezi jejich vlastními životy a životy lidí na celém světě,*
- *usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které ovlivňují životy všech lidí,*
- *rozvíjí dovednosti, které umožňují lidem aktivně se podílet na řešení problémů,*
- *podporuje hodnoty a postoje, které umožňují lidem aktivně se podílet na řešení problémů na místní, regionální, státní a mezistátní úrovni,*
- *směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život podle svých představ“* (Nádvořník, Volfová, 2004, str. 14).

GRV tedy úzce souvisí s globalizací. Rozsah práce nedovoluje se tomuto tématu blíže věnovat, nelze ho však také úplně vynechat.

Globalizace je pojem, který se v současné době často skloňuje a má celou řadu definic. Podle Jandourka (2001, str. 92) se jedná o „*celosvětový společenský proces, vedoucí k stále vyšší vzájemné propojenosti a závislosti všech oblastí světa. V ekonomické oblasti dochází ke globální dělbě práce mezi státy a oblastmi světa, spojené s rozvojem nadnárodních společností. V politické oblasti se prosazuje hegemonie několika málo velmocí. Součástí globalizace je i rostoucí stupeň kulturní výměny mezi národy. Podle kritiků tyto procesy vedou k posilování stratifikace ve světovém měřítku, k dalšímu zbídačování chudých regionů, odkud plynou zisky do center a k zániku kulturní diverzity.*“

Podle Baumana (1999) se globalizace týká mnohem hlubších souvislostí, než těch, které se jeví na povrchu. Na jedné straně propojuje svět ve sféře ekonomické, politické atd., ale zároveň ho i rozděluje procesem lokalizace. Tento proces Bauman charakterizuje jako připoutávání člověka k určitému místu. Jedná se především o obyvatele rozvojových zemí, kteří jsou připoutáni (lokalizováni) na určitém místě a mobilita je pro ně nedosažitelná. Na rozdíl tak od jedinců, kteří využívají proces globalizace k rozvíjení svých ekonomických aktivit, mobilitě, cestování apod.

Vlivem globalizace je náš každodenní život stále více propojen s životy ostatních lidí, často geograficky velice vzdálených. V současném světě přestávají mít význam nejen vzdálenosti a hranice, ale také prostor a čas. Bauman (1999) mluví o „časoprostorové kompresi“. Zvyšuje se počet komunikační vazeb, což vede k optickému zmenšování prostoru.

Propojování světa však také více prohlubuje nerovnosti. „*Rostoucí vzájemná závislost se odehrává nerovnoměrně a vytváří či udržuje nerovnoměrné rozdělení přístupu k výhodám, které s sebou globalizace přináší a také přispívá k nerovnému rozložení světového bohatství. Nerovnost se projevuje zejména mezi bohatými vyspělými státy a chudými rozvojovými zeměmi*“ (Nádvorník, Volfová, 2004, str. 79).

Podle Nádvorníka a Volfové (2004) GRV připravuje na život v současném propojeném, rychle se měnícím světě. Vede studenty k porozumění základním problémům dnešního světa, k vytváření vlastních postojů k nim a v neposlední řadě k rozvoji schopností aktivně se podílet na jejich řešení. *Globalizaci nelze zastavit, je to však proces, který lze ovlivnit tak, aby bral ohled na zájmy a podmínky života všech lidí*“ (tamtéž, 2004, str. 78).

1.3. Cíle GRV

Obecným cílem rozvojového vzdělávání je podle definice OSN: „Umožnit lidem, aby se podíleli na rozvoji své komunity, národa a celého světa. Takováto možnost vyžaduje kritické povědomí o místní, národní a mezinárodní situaci založené na porozumění sociálním, ekonomickým a politickým procesům“ (Nádvorník, Volfová, 2004, str. 13).

Konkrétní cíle pro účastníky vzdělávacích programů GRV jsou rozděleny v publikaci Společný svět (2004) do tří oblastí (kognitivní, dovednostní, postojoyé).

Oblasti	Cíle
Kognitivní	<ul style="list-style-type: none">• Studenti znají příčiny nejdůležitějších globálních problémů.• Rozumí situacím lidí, kteří žijí v nelehkých podmínkách.• Jsou si vědomi rozdílů v ekonomické a sociální situaci lidí žijících v různých částech světa.• Chápou vzájemnou závislost a propojenost různých dimenzí rozvoje a oblastí světa.• Znají hlavní aktéry rozvojové spolupráce a vědí o možnostech, jak se aktivně zapojit.• Vědí, proč a jakým způsobem je uskutečňována rozvojová pomoc.
Dovednostní	<ul style="list-style-type: none">• Studenti používají nástroje demokracie ve veřejném životě.• Dokážou vymezit problém, analyzovat ho a najít řešení.• Umějí využít své vlastní schopnosti.• Dokážou efektivně spolupracovat s ostatními.• Dokážou si na základě informací vytvořit vlastní názor.• Umějí přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní.• Využívají empatie při poznávání situace ostatních.

Postojové	<ul style="list-style-type: none"> • Studenti přijímají zodpovědnost za sebe a svět. • Jsou motivováni aktivně se podílet na řešení místních i globálních problémů. • Jsou si vědomi výhod spolupráce s ostatními. • Respektují odlišné názory. • Jsou solidární s lidmi žijícími v těžkých podmínkách.
-----------	--

1.4. Cílové skupiny GRV

Primární cílovou skupinou GRV jsou všichni lidé na celém světě, ať už jsou v pozici pomáhajících nebo těch, kterým se pomáhá. Ředitel Regionální centra Rozvojového programu OSN Ben Slay se domnívá, že: *„všichni občané potřebují znalosti a schopnosti, které jim umožňují chápat, kriticky reagovat a podílet se na životě globální společnosti jako plnohodnotným občanům světa“* (Nádvorník, Volfová, 2004, str. 5).

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (dále jen MZV ČR) je stejného názoru a domnívá se, že o situaci v rozvojových zemích a o tzv. globální souvislosti by se měl zajímat každý občan. *„Zvyšování informovanosti a zdůrazňování potřeby solidarity a partnerství a apel na změnu spotřebitelského a občanského chování se musí stát součástí vzdělávacího procesu na všech úrovních, počínaje předškolním a konče terciárním vzděláváním“* (MZV ČR, Národní strategie GRV, 2010, str. 4).

Budoucnost je však v rukou „našich dětí“, proto GRV klade důraz především na výchovu a vzdělávání dětí a mladých lidí, u kterých se názory a postoje teprve formují. GRV se zaměřuje i na děti v mateřských školkách, kde je výběr témat a výukových programů přizpůsoben jejich věku. Neméně důležité je také vzdělávání těch, kteří se na výchově dětí podílejí – učitelé, pedagogové apod. Často se tak můžeme setkat s tím, že organizace a instituce věnující se GRV pořádají semináře pro učitele (viz organizace ADRA).

1.5. Rozvojová spolupráce České republiky a GRV

Podle Nádvorníka a Volfové (2004) zahrnuje pojem rozvojová spolupráce jakékoliv formy spolupráce, která: „*se snaží reagovat na dlouhodobé problémy chudších zemí, zejména s ohledem na ekonomické, sociální, zdravotní a ekologické aspekty života lidí, kteří v nich žijí*“ (2004, str. 236).

Po vstupu do Organizace ekonomické spolupráce a rozvoje (OECD) v roce 1995 a Evropské unie (EU) v roce 2004 se stala Česká republika dárcovskou zemí a zavázala se k pomoci rozvojovým zemím. V současné době poskytuje rozvojovou pomoc ve výši zhruba 4 miliard Kč ročně. Primárním cílem, na který se Česká republika zaměřuje, je omezování chudoby v rozvojových zemích.

Česká republika však stále vynakládá na zahraniční rozvojovou spolupráci méně, než kolik se zavázala mezinárodními institucím. Již v roce 1970 stanovilo Valné shromáždění OSN cíl, který spočíval v poskytování 0,7 % celkového hrubého národního produktu (HND) rozvinutých zemí na pomoc rozvojovému světu. Tento cíl však naplňuje pouze pět zemí na světě (Dánsko, Lucembursko, Nizozemí, Norsko a Švédsko). Evropská unie se tak rozhodla posunout naplnění tohoto cíle na rok 2015. Nové členské státy Evropské unie (tedy i Česká republika) měly v roce 2010 poskytnout 0,17 % HND na zahraniční rozvojovou spolupráci. Česká republika však tento závazek nesplnila a na rozvojovou pomoc věnovala 0,13 % HND a to převážně z toho důvodu, že rozpočet na rozvojovou pomoc byl na rok 2010 snížen o 16 %. Plánované rozpočty na rok 2011 a 2012 jsou ještě o 23 % nižší než v roce 2008. Proto lze předpokládat, že požadovaná výše pomoci Evropské unie nebude pravděpodobně dosažena ani v příštích letech (České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2009).

Česká republika se zaměřuje i na cíle sekundární, které spočívají v získání podpory domácí veřejnosti a ve zvýšení její informovanosti v rozvojové problematice. Z výzkumu veřejného mínění MZV ČR z roku 2008¹ vyplývá, že povědomí české veřejnosti o rozvojové problematice a zahraniční pomoci rozvojovým zemím je na nízké úrovni. Například na otázku „Slyšel(a) jste o vládním programu České republiky na pomoc chudým zemím?“ odpovědělo 47 % dotázaných, že nikoliv. Jedná se dokonce o 5% nárůst oproti roku 2006. Obecně je

¹ Zahraniční rozvojová spolupráce pro Ministerstvo zahraničních věcí, závěrečná zpráva výzkumu veřejného mínění společnosti SC&C spol. s r.o., 2008.

informovanost o vládní pomoci relativně nízká a občané to také přiznávají. Pouze čtvrtina občanů je saturována s množstvím informací o pomoci ČR chudým zemím a šest lidí z deseti by uvítalo více informací o rozvojové pomoci ČR. Jednou z možností, jak veřejnosti zprostředkovávat tyto informace, je právě GRV.

„Na rozdíl od jiných zemí OECD je informovanost české veřejnosti o globálních problémech a způsobech jejich řešení zatím nízká. Přes nepopiratelnou solidaritu, kterou lidé v České republice prokazují při humanitárních krizích, stále chybí širší povědomí o tom, co znamená extrémní chudoba, o existenci a významu dlouhodobé rozvojové spolupráce i o širším kontextu globálních otázek. Problémy v rozvojových zemích se většinou české veřejnosti stále jeví jako vzdálené, zdánlivě se nedotýkající našich životů. Přitom současná ekonomická a finanční krize zřetelně poukazuje na propojenost dnešního globálního světa a na skutečnost, že události v jiné části zeměkoule ovlivňují do značné míry i život u nás“ (MZV ČR, Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání, 2010, str. 4).

Je však důležité si také uvědomit, že se na území České republiky do nedávna pohybovalo relativně málo cizinců (oproti jiným zemím EU) a zkušenosti s lidmi z rozvojových zemí jsou většinou minimální. Novým členským státům EU chybí koloniální minulost, proto se jim problémy rozvojových zemí mohou zdát jako velmi vzdálené (Antošová, 2009). *„Pokud chybí přímá zkušenost, chybí často také zájem“* (tamtéž, 2009, str. 33).

Na Evropské konferenci v roce 2005² byla zdůrazněna úzká provázanost GRV a konceptu zahraniční rozvojové spolupráce. Pět výše zmíněných zemí, které dosáhly cíle 0,7 % HND na poskytování zahraniční pomoci, jsou také zeměmi, které nejvíce investují do rozvojového vzdělávání. Z toho vyplývá, že GRV úzce souvisí s koncepcí zahraniční pomoci rozvojovým zemím. V této oblasti má GRV za cíl vysvětlit základní pojmy, jako je humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, globální problémy světa, a hlavně také objasnit, proč Česká republika vynakládá peněžní prostředky na pomoc do zahraničí.

Důvodů proč realizovat rozvojovou pomoc je samozřejmě celá řada a vzhledem k rozsahu této práce zde nebudou blíže rozebírány. Nejčastěji se však hovoří o důvodu nábožensko-etickém, kdy je morální poskytovat pomoc lidem, kteří se ocitnou v nouzi. Často bývá zmiňován i důvod politicko-pragmatický, kdy je výhodné investovat do rozvojové

² European Conference on Public Awareness and Development Education for North/South Solidarity, Speech of Rilli Lappalainen, Chair of Development Education Forum. 2005.

spolupráce, protože se tím v dlouhodobém horizontu ušetří prostředky, které by země musely investovat do zajištění vlastní bezpečnosti a prosperity (Nádvořík, Volfová, 2004).

1.6. Hlavní dokumenty mezinárodních organizací související s GRV

Hlavní mezinárodní dokumenty zabývající se GRV shrnuje MZV ČR ve své zprávě Národní strategie GRV (2010). Za zásadní dokument OSN, který určuje směr mezinárodní rozvojové spolupráce a GRV, je považována Deklarace tisíciletí. Deklarace byla přijata na Summitu tisíciletí v New Yorku v roce 2000 a schválena představiteli 189 států. Řadu doporučení vydalo pro tuto oblast UNESCO. Za nejvýznamnější počín této organizace lze považovat vyhlášení Dekády UNESCO pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji na léta 2005-2014.

Evropské centrum pro vzájemnou závislost a solidaritu³ ustanovené při Radě Evropy v roce 1990 přijalo na kongresu o globální výchově v roce 2002 tzv. Maastrichtskou deklaraci na zkvalitnění a podporu globální výchovy v Evropě do roku 2015. Tato deklarace je pro GRV také velmi důležitá. Dala si za úkol vytvářet programy pro sledování úrovně globálního vzdělávání a podporovat vznik pravidelně hodnotících zpráv.

Jako další zásadní evropský dokument týkající se GRV je považován Evropský konsensus o rozvoji, jehož součástí je Příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti⁴, který v roce 2007 vydala Rada Evropské unie. V tomto dokumentu je deklarováno, že se Evropská unie bude více věnovat oblasti rozvojového vzdělávání a že o něm mezi občany jednotlivých států bude zvyšovat povědomí.

Jedním z cílů Výboru pro rozvojovou pomoc OECD je zvýšit efektivitu poskytované rozvojové pomoci. Strategie k jeho naplnění je uvedena v dokumentech Pařížská deklarace o efektivnosti pomoci (2005) a Accra Agenda for Action (2008). Výbor pro své členy vydává také pravidelně doporučení, jak působit v oblasti zvyšování povědomí veřejnosti o rozvojové spolupráci.

Antošová (2009, str. 40) na základě analýzy vybraných dokumentů a setkání na úrovni Evropské unie konstatuje, že: *„za priority v oblasti GRV jsou považovány především - oblast integrace obsahu GRV do formálního i neformálního vzdělávacího systému, zvyšování kvality*

³ European Centre for Global Interdependence and Solidarity, zkráceně North-South Centre – Centrum Sever – Jih

⁴ Evropský konsensus o rozvoji: Příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti. 2007. (Dostupné z: <<http://www.czechaid.cz/download.php?id=285>>).

poskytovaných aktivit, posílení spolupráce na národní a mezinárodní úrovni, navýšení financování GRV a hodnocení dosavadních výsledků.“

Česká republika jako součást Evropského společenství se tak stala i součástí zmíněných procesů. Ty jsou reflektovány jak na úrovni státu – např. při vytváření dotačních programů, tak na úrovni neziskových organizací – například při inspiraci ze zahraničí (Antošová, 2009).

1.6.1. Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí (The Millenium Development Goals) představují rámec témat, kterými se GRV zabývá a které jsou často nabízeny i jako samostatné téma GRV. Osm rozvojových cílů tisíciletí bylo podepsáno v září roku 2000 na Summitu tisíciletí všemi 189 členskými státy OSN spolu s Vatikánem a Švýcarskem. Světové společenství se rozhodlo odstranit extrémní chudobu a další nejzávažnější problémy současného světa do roku 2015 a na základě toho vypracovalo základní osnovu pro 8 rozvojových cílů a 18 úkolů. Každý rok jsou publikovány průběžné výsledky ve Zprávě o plnění rozvojových cílů tisíciletí.

Osm rozvojových cílů tisíciletí:

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad.
2. Dosáhnout základního vzdělání pro všechny.
3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti.
4. Snížit dětskou úmrtnost.
5. Zlepšit zdraví matek.
6. Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi.
7. Zajistit udržitelný stav životního prostředí.
8. Budovat světové partnerství pro rozvoj.

(Dostupné z: <<http://www.unmillenniumproject.org/goals/index.htm>>, [cit. 27. 3. 2011])

Na podporu rozvojových cílů se v současné době staví většina zemí světa včetně České republiky, která o nich informuje především kampaní Česko proti chudobě. Přesto podle průzkumu Eurobarometru „Rozvojová pomoc v době hospodářských turbulencí“ z roku 2009 o Rozvojových cílech tisíciletí slyšelo jen 17 % Čechů oproti např. 64 % Nizozemců nebo 45 % Švédů (MZV ČR, Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015).

Podle Nádvorníka a Volfové (2004) můžeme význam přijetí těchto osmi konkrétních cílů shrnout do následujících bodů:

- k jejich splnění se zavázali představitelé velké většiny zemí na světě,
- jedná se o konkrétní cíle, pro které jsou stanoveny měřitelné indikátory a rok 2015, dokdy musí být splněny,
- poskytují možnost sledovat průběžně pokrok při jejich naplňování,
- je možné je využít pro tvorbu a prosazování strategií vedoucích k jejich naplnění na státní, regionální a mezinárodní úrovni.

Je nutné také podotknout, že Rozvojové cíle tisíciletí jsou i z různých stran kritizovány pro svou nesplnitelnost či pro vynechání určitých témat (Nádvorník, Volfová, 2004).

1.7. Témata GRV

Na základě analýzy webových stránek organizací a institucí, které se v České republice věnují GRV, patří mezi nejčastější témata globalizace, chudoba a životní prostředí.

MZV ČR ve zprávě Národní strategie GRV (2010) dělí témata GRV do čtyř oblastí.

Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa

- ekonomická globalizace včetně světového obchodu
- kulturní, sociální a politická globalizace
- migrace ve světě
- mezinárodní instituce

Lidská práva

- základní lidská práva
- dětská práva a práva seniorů
- diskriminace a xenofobie
- demokracie a dobré vládnutí
- rovnost mužů a žen

Globální problémy

- chudoba a nerovnost
- nízká míra vzdělanosti
- zdravotní problémy
- podvýživa a hlad
- nedostatek nezávadné vody
- životní prostředí
- populační růst
- konflikty a násilí

Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce

- rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost
- rozvojové cíle tisíciletí
- historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
- aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
- aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce

1.8. Metody GRV

GRV je interaktivní forma výuky, která má za cíl žáky správně motivovat a vzbudit u nich zvědavost. V následující části práce se zaměříme na nejpodstatnější metody a techniky GRV, které se při výuce uplatňují. Důležité je, aby zvolené aktivity u dětí vyvolaly zájem a staly se zajímavou a efektivní cestou za poznáním. Cílem metod GRV je také učení ke spolupráci, které je definováno v Pedagogickém slovníku následovně: *„Učení lišící se od individuálního tím, že je postaveno na spolupráci osob při řešení složitějších úloh. Řešitelé jsou vedeni k tomu, aby si dokázali rozdělit sociální role, naplánovali si celou činnost, rozdělili si dílčí úkoly, naučili se radit si, pomáhat, sladovat úsilí, kontrolovat jeden druhého, řešit dílčí spory, spojovat dílčí výsledky do většího celku, hodnotit přínos jednotlivých členů atd.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 107).

Interaktivní metody, které se v GRV používají, mohou být následující:

- brainstorming
- diskuze
- myšlenková mapa
- práce s textem
- práce ve skupinách
- projektové vyučování
- simulační hra

1.8.1. Brainstorming

Brainstorming je metoda, která podporuje tvořivé myšlení. *„Opírá se o skupinovou diskuzi a skupinové řešení problémů (skupina má 5-12 členů). Diskuse je do jisté míry řízena, nahrávána a analyzována. První fáze je stavěna na spontánním produkovaní nápadů, inspirujících myšlenek, netradičních řešeních, přičemž je zakázáno nápady hodnotit, kritizovat, omezovat. Teprve ve druhé fázi se nápady analyzují, seskupují, modifikují, dopracovávají s cílem nalézt co nejlepší řešení“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 26).

V praxi tato metoda vypadá tak, že učitel určí základní slovo – problém (např. globalizace) a žáci mají za úkol se nad tímto pojmem zamyslet a vyjádřit své myšlenky. Cílem brainstormingu je nashromáždit co nejvíce myšlenek a námětů k danému tématu.

Sitná (2009), která se zabývá metodami aktivního vyučování, vidí největší výhodu brainstormingu v jeho širokém uplatnění. Lze ho využít na začátku hodiny pro zjištění znalostí žáků, v průběhu hodiny pro získání názorů a postojů k danému tématu a na konec hodiny k závěrečnému opakování.

1.8.2. Diskuze

Diskuze patří do základních metod moderního vyučování a bývá velice často využívána. Jedná se o určitý komunikační akt, při němž dochází k výměně názorů mezi účastníky. „*Metoda diskuze není složitá na přípravu, ale je náročná na stanovení rozsahu a zaměření diskutovaného tématu a vedení žáků*“ (Sitná, 2009, str. 95). Učitel spíše diskuzi řídí a nechává prostor žákům, aby vyjadřovali své názory a postoje, dokázali si je obhájit, ale zároveň respektovali i názory druhých. Pomocí této metody tak žáci rozvíjí dovednost racionální argumentace a zároveň i schopnost naslouchat. V GRV je vždy důležité, aby téma diskuze bylo pro žáky zajímavé a adekvátní k jejich znalostem.

1.8.3. Myšlenková mapa

Myšlenková mapa bývá často nazývána jako mentální mapa, která se používá pro zaznamenání, vizualizaci, strukturování a rozřídění myšlenek a nápadů. Myšlenkové mapy se výborně používají pro skupinovou kooperaci. Důležitý je nejen výsledek práce skupiny, ale i proces celé tvorby (Sitná, 2009). Jedná se tedy o určitou formu brainstormingu. Ve středu této mapy (většinou na nějakém větším papíře) zakreslíme tzv. hlavní téma a na něj pomocí otázek navazujeme dalšími pojmy, které poté spojujeme čarami. Výsledkem je tematická myšlenková mapa, na kterou je dobré navázat diskuzí.

1.8.4. Práce s textem

Tato metoda GRV je spíše vhodná pro starší děti. Jednotlivec či skupina dostanou text s rozvojovou či globální tematikou. Žáci se snaží textu porozumět a po jeho přečtení

odpovědět na otázky vztahující se k textu. Na závěr si všichni své odpovědi společně zkontrolují. Tato práce tak napomáhá blíže pochopit dané téma.

1.8.5. Práce ve skupinách

Práce ve skupinách podporuje vzájemnou spolupráci a patří mezi často využívané interaktivní metody. Žáci musí ve skupinách vyřešit určitý problém (zadání), což vyžaduje značné týmové úsilí. Žáci diskutují a jejich cílem je nalézt společné řešení. Učitel obchází jednotlivé skupiny, v případě potřeby radí, ale nepřebírá roli hlavního iniciátora ve skupině. Po ukončení práce je důležitá prezentace všech skupin, která může být doplněna diskuzí.

1.8.6. Projektové vyučování

Projektové vyučování se řadí mezi komplexní výukové metody a je pro něj typická spolupráce učitelů, žáků, rodičů a dalších lidí. Vždy se vybere určité téma projektového vyučování (např. vysázení stromků, adopce na dálku, podpora určitého rozvojového projektu), do kterého se účastníci projektového vyučování zapojí a snaží se nalézt společné řešení. Projektové vyučování překračuje hranice školy a napomáhá získané znalosti uvést do souvislosti s životní praxí. Velikost a délka projektu se velmi liší, projekt může být určen jak pro jednu třídu, tak pro celou školu a může trvat jak jeden měsíc, tak celý rok.

1.8.7. Simulační hra

Simulační hru můžeme označit za model určité situace, která odpovídá realitě, ale ve zjednodušené podobě. Ve hře se většinou řeší nějaký problém a každému žákovi je dána role, podle které se chová. Učitel má za úkol průběh celé hry korigovat. Simulační hra nám tak *„umožňuje vyzkoušet si různá rozhodnutí a vidět důsledky jednotlivých rozhodnutí, dovoluje simulovat i takové důsledky, které by v reálném životě vedly ke škodám morálním, lidským traumatům, finančním či materiálním ztrátám, ke zhroucení instituce“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 213)

1.9. Využití modelu „Evokace – Uvědomění si významu – Reflexe“ v rámci GRV

Třífázový model učení „Evokace – Uvědomění si významu – Reflexe“ (dále jen E-U-R model) reflektuje mechanismy přirozeného učení – objevování. Řadí se mezi interaktivní metody a v GRV je velmi často používán při plánování či evaluaci programů. Model E-U-R představuje pomůcku, jak uchopit jakékoliv téma a správně ho tematicky strukturovat. (Činčera, 2007).

1. Fáze – Evokace

Žák si uvědomuje a třídí dosavadní znalosti o tématu v určitém kontextu. „*Znalosti, které nepřijímáme nahodile, nýbrž jako součást nějakého kontextu, jsou trvalé. Informace vytržené ze souvislostí, které si žáci nemohou spojit s již známými znalostmi, se mohou zanedlouho z paměti vytratit*“ (Nádvorník, Volfová, 2004, str. 23).

Jedním z cílů je také vzbudit u žáka vnitřní zájem o dané téma a motivovat ho k dalším úvahám a případným řešením předloženého problému. Nádvorník a Volfová (2004) dokládají, že učení se zřejmým smyslem je daleko efektivnější než takové, kdy učící se jedinec smysl svého učení nevidí nebo ho postrádá. Dle Činčery (2007) evokace v procesu vybavování si vyvolává vnitřní motivace pro učení - jinak řečeno – zvědavost, jak je to ve skutečnosti. Díky tomu se u žáků stupňuje potřeba získat nové informace pro vyřešení otázky. Jako metodu v této fázi modelu můžeme zvolit brainstorming či krátkou diskuzi o tématu.

2. Fáze – Uvědomění si významu

Základním úkolem v této fázi je udržet zájem a motivaci žáka vyvolané ve fázi evokace (Nádvorník, Volfová, 2004). V této fázi se znalosti o tématu prohlubují. Žák se setkává s novými informacemi, které přicházejí z vnějšího zdroje (četba textu, dokument, exkurze,...), a propojuje je s informacemi, které si utřídil v první fázi učení. Žáci zde hledají souvislosti: „*stavějí mosty mezi starým a novým a budují si tak zázemí pro hlubší chápání daného tématu*“ (tamtéž, str. 25). Cílem je uvědomění si významu daného tématu a jeho souvislostí. Důležitou roli zde hraje učitel, který předkládá fakta a snaží se žáky udržet nadále motivované.

3. Fáze – Reflexe

Reflexe je důležitá závěrečná fáze, která by neměla chybět v žádném programu GRV. Často se však na ni při výuce zapomíná nebo se z časových důvodů nestíhá (Nádvorník, Volfová, 2004). Žák se v této fázi ohlíží za procesem učení, kterým právě prošel, a formuluje si svůj nový obraz k tématu. Dochází zde k třídění, propojování a uchování všeho nového, co se žák naučil. Nabyté informace by měly být trvalé a stálé. Žák by měl získané znalosti umět interpretovat vlastními slovy a vytvořit si na dané téma vlastní názor (Činčera, 2007). Učitel tak může podporovat výměnu názorů mezi žáky, rozšiřovat jejich slovní zásobu a skrze spolužáky jim přiblížit jiná vědomostní schémata, než je to jejich. Proto je důležité věnovat reflexi dostatek času (Nádvorník, Volfová, 2004).

2. PROMĚNA VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU

2.1. Vzdělání pro 21. století

V současné moderní době se stále více zamýšlíme nad významem, orientací a směřováním vzdělání a výchovy. Lidská společnost je postavena před problémem, jak řešit krizové jevy (globální problémy), které se bezprostředně dotýkají všech oblastí lidského života a každého jedince. „*Hlavní předpoklad pozitivních společenských změn je široce spojován s procesem výchovy a vzděláním, na niž je tak v nejrůznějších souvislostech kladen stále větší důraz*“ (Horká, Hrdličková, 1998, str. 10). Na výchovu a vzdělání se pohlíží jako na výrazný fenomén, který může napomoci k řešení globálních problémů. Podle Skáلكové (1993) by výchova měla utvářet hodnoty – globálnosti, tolerance, konkrétní odpovědnosti, které jsou spjaty se současnou globální situací lidstva.

Jednou z příčin, jež vede k hledání nových cest a přístupů v oblasti vzdělání, je současná krize školy, a to jako jev všeobecný a celosvětový. Krize školy je charakterizována nízkou efektivností poskytovaného vzdělání (rozpor mezi učivem a potřebami života) a nezájmem dětí o vzdělávání (Horká, Hrdličková, 1998). Výstižně charakterizuje situaci „krize školy“ Skáلكová (1993, str. 52): „*Kritické výhrady se pohybují v širokých dimenzích, postihují různé aspekty, ale koneckonců mají společný směr. Poukazují na skutečnost, že škola není s to uspokojivě plnit své funkce v přípravě mládeže pro život v podmínkách soudobé, dynamicky se měnící společnosti, v níž dochází k transformaci cílů a hodnot.*“ Skáلكová dále zdůrazňuje, že pokud srovnáme východiska reformní pedagogiky a různých pedagogických koncepcí a teorií, nalezneme určitou shodu. „*Současné koncepce se vyznačují tím, že odmítají represivní charakter systému školy, zaměřený výrazně na výkon, a kritizují zvěcnělé, autoritářské a jednostranně racionalistické působení školního vyučování, potlačování osobnosti mladého člověka. Naproti tomu akcentují rozvoj spontánní aktivity, obhajují především práva dítěte na svobodu, na autentičnost a osobní prožitek, na možnosti jeho seberealizace*“ (tamtéž, str. 72 - 74).

Jeden z moderních přístupů k člověku v procesu výchovy a vzdělávání v současné době představuje právě globální výchova, která: „*se opírá o ucelený systém principů, poznatků a podnětů současné pedagogické teorie (např. respektování osobnosti žáka, využití aktivizujících prostředků výuky apod.). Zároveň integruje řadu nadčasových prvků a*

charakteristik klasických, tradičních i alternativních pedagogických přístupů, jež rozvádí v souvislostech globálního pojetí světa a dnešního stavu společenského poznání“ (Horká, Hrdličková, 1998, str. 7).

2.2. Klasická versus globální výchova

Existují značné rozdíly ve formě i v cílech výuky mezi klasickou a globální výchovou. Ve své knize je blíže definovali Pike a Selby.

Klasická výchova

- *„znalosti přicházejí ústy učitele nebo ze stránek knih a publikací*
- *nejdůležitější dovedností je dobře si učivo zapamatovat*
- *názor jednotlivce ztrácí hodnotu, pokud ho neumíme prosadit a nedostatečně ho zdůrazňujeme*
- *city jsou nepatřičné a je třeba je ovládat*
- *hlavním cílem vzdělávání je být schopen dělat věci lépe a rychleji než ostatní*
- *vědomosti přicházejí v oddělených, nesouvislých blocích*
- *úspěch je odměněn, neúspěch potrestán*
- *učební plán každého jednotlivce musí být řízen a kontrolován nějakou autoritou“*
(Pike, Selby, 1994, str. 54)

Globální výchova

- *„porozumět procesu vzájemné závislosti*
- *rozvíjet smysl pro vlastní sebehodnocení a podporovat úctu k druhým*
- *rozvíjet dovednost kritického myšlení*
- *porozumět pojmu mír na všech úrovních, od osobní až po mezinárodní, snažit se předcházet konfliktům a pokud to nelze, naučit se tyto konflikty řešit*
- *porozumět pojmu lidská práva a podporovat jejich dodržování*
- *chápat, jak vznikají předsudky a rozvíjet způsoby, jak proti nim bojovat*
- *uvědomit si „proč se učit“, získané vědomosti uplatnit v konkrétních situacích“*
(Pike, Selby, 1994, str. 55 - 56)

Na většině českých škol se stále praktikuje klasická výchova. Studie *Vzdělávání v České republice: současný stav a vývojové trendy* (2008, str. 18 - 19) potvrzuje, že: „*většina českých čtrnáctiletých žáků vnímá atmosféru při hodinách jako málo otevřenou diskusím a vyjadřování vlastních názorů. Tento pocit je mezi českými žáky výrazně častější než ve většině jiných zemí.*“

2.3. Reforma školství v České republice ve vztahu ke GRV

Reformy školství ve světě i v České republice reagují na současnou situaci. V publikaci *Reforma školství v České republice* (kol. autorů, 2006, str. 7) se dočteme, že: „*v dnešní Evropě neexistuje jednotný vzdělávací systém. Vzdělávací systém jednotlivých států je odrazem hlubších historicko-kulturních tradic jednotlivých členů Evropské unie, přesto zde nacházíme shodné vývojové trendy. Ty jsou definovány na úrovni Evropské unie a vycházejí z inovačních proudů v pedagogické vědě a z prvků, které se osvědčily v systémech úspěšnějších zemí Evropské unie, např. v severských zemích.*“ Jednotný vzdělávací systém v Evropě zatím neexistuje, ale Košák (2006) se domnívá, že evropské země dnes směřují ke společnosti vzdělání (knowledge society), v níž jsou hlavním zdrojem rozvoje informace a znalosti ve spojení s efektivním využíváním.

Jednotlivé státy se dostávají více do kontaktu s rozvojovými zeměmi a problémy, které souvisí s globalizací (stav životního prostředí, nerovnosti světového hospodářství, migrace atd.). V souladu s tím můžeme v posledních letech zaznamenat „boom“ vzdělávacích či kulikulárních reforem. Globální témata, která se do škol dostávají, tak získávají stále více na důležitosti. Je však důležité zde také poznamenat, že se školské systémy po celé Evropě vyznačují značnou „stabilitou“, a ne vždy reformu podporují všechny zainteresované strany. Jak zdůrazňuje Košák (2006, str. 11): „*Jde o složitý proces, spojený nutně s důkladnou diskuzí mezi širokou a odbornou veřejností, politickou reprezentací.*“

V oblasti českého školství vznikl v roce 2001 důležitý dokument tzv. Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělání v České republice). Na tento dokument navazují reformy spojené se schválením nového školského zákona. Ten byl po několika přepracováních v roce 2004 schválen jako zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělání.

Zákon nabyl platnosti 1. ledna 2005 a do českého vzdělávacího systému přináší mnohé změny. Představíme si nyní klíčové pojmy tohoto zákona, které jsou uvedeny ve vztahu k GRV.

2.3.1. Klíčové kompetence

Zásadní změna, kterou sebou školský zákon přináší, se nachází v požadovaných cílech vzdělávání. Hlavním cílem vzdělávání by mělo být osvojení takzvaných klíčových kompetencí a celý vzdělávací proces by měl směřovat k jejich naplnění. *„Klíčové kompetence jsou soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější a tím i využitelnější (univerzálně použitelné). Jejich osvojování je proces dlouhodobý a složitý, který začíná v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života“* (VÚP, 2004, str. 11).

Klíčové kompetence pro základní vzdělání:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

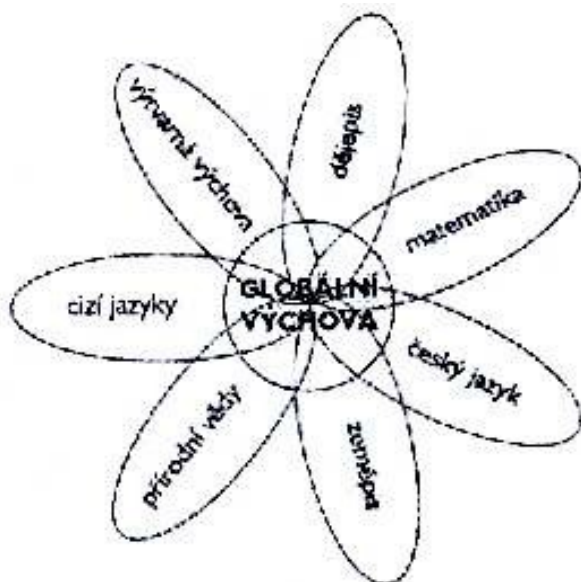
Podle Zemana (2006, str. 3) by se *„zásadní cíl reformy dal v kostce shrnout do sdělení, že žáci by toho měli více umět namísto znát. Tento posun v cílech vzdělávání reaguje na obecný vývoj moderní pedagogiky v kontextu celé Evropy. Odpovídá však i na výsledky několika mezinárodních srovnání školských systémů, která českému školství opakovaně vytýkají, že se příliš zaměřuje na předávání dat a pojmů a že vzdělávání českých dětí schází praktická využitelnost.“* Je na místě zde uvést, že cílem reformy není znalosti vytěsnit, ale namísto toho je propojovat s dovednostmi. To je také v souladu s GRV, kde je důraz kladen hlavně na oblast osvojování znalostí v praxi (blíže v kapitole o GRV). Na základě cílů GRV tak můžeme konstatovat, že GRV zásadně přispívá k naplňování klíčových kompetencí.

2.3.2. Integrace obsahů předmětů

„Další novinkou, kterou umožňuje nový školský zákon, je možnost mnohem větší integrace obsahu jednotlivých předmětů. Propojování obsahu předmětů je dalším znakem moderní pedagogiky“ (Zeman, 2006, str. 6). V praxi to znamená možnost spojování předmětů do takzvaných vzdělávacích oblastí (Člověk a zdraví, Umění a kultura a další), které slouží k získávání informací v patřičných souvislostech. „Čím úplnější a dokonalejší bude propojení všech oblastí vzdělávání, a zároveň i podmínek, za kterých probíhá, tím bude vzdělávání přirozenější, účinnější a hodnotnější“ (VÚP, 2004, str. 15).

Koncept GRV se vyznačuje také uvědomováním si souvislostí a chápání propojenosti jednotlivých událostí. Zde můžeme navázat ještě na Pikea a Selbyho, kteří jsou zastánci toho, aby se témata globální výchovy včlenila do většiny předmětů na školách. Metoda integrace spočívá v tom, že jednotlivé předměty jsou vyučovány ve vzájemném propojení, nikoli izolovaně (viz obrázek č. 2). Naopak metoda infuze nevyžaduje propojení předmětů, ale charakterizuje se tím, že všechny předměty vychází z jednoho konceptu (viz obrázek č. 3)

Obrázek č. 2 – Metoda integrace

Zdroj: Pike, Selby (2000)

Obrázek č. 3 – Metoda infuze

Zdroj: Pike, Selby (2000)

2.3.3. Školní vzdělávací programy

Na základě školské reformy mají školy povinnost sestavit vlastní školní vzdělávací programy. Školám to tak dává prostor k plánování toho, co a jakým způsobem vyučovat. Školy tak mají poprvé možnost realizovat své vlastní představy o školní výuce. Na druhou stranu však mnohé školy nevědí, jak tyto vzdělávací programy naplnit. Zde se tak nabízí možnost zapojení neziskových organizací, které se specializují na tuto vzdělávací oblast.

2.3.4. Průřezová témata

Představení průřezových témat shledávám za zásadní ve vztahu ke konceptu GRV. Od roku 2005 jsou průřezová témata povinnou součástí školních vzdělávacích programů na základních školách a od září roku 2009 se staly součástí výuky i na gymnáziích a středních školách. Průřezová témata dávají školám možnost, jak zapojit do výuky aktuální témata současného světa – jako je například role medií ve světě, globální problémy lidstva apod. Tato témata lze integrovat do různých předmětů, kde pomáhají doplňovat či propojovat to, co se studenti během svého studia naučili. *„Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností“* (VÚP, 2007, str. 90).

Pro představu jsou zde uvedena (viz tabulka č. 1) průřezová témata pro základní školy, která musí být postupně naplněna a zařazena do výuky.

Tabulka č. 1 – **Průřezová témata pro základní školy**

Průřezová témata
Osobnostní a sociální výchova
Výchova demokratického občana
Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Multikulturní výchova
Environmentální výchova
Mediální výchova

zdroj: upraveno podle RVP ZV

Do výuky na gymnáziích a středních školách jsou zařazena všechna výše uvedená témata kromě tématu Výchova demokratického občana.

Konceptu GRV je nejbližší zejména průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které představuje: „*kritický pohled na aktuálně chápané globalizační a rozvojové procesy současného světa. Rostoucí propojování aktivit ve všech oblastech lidského života, vnímání globálních hospodářských, sociálních, politických, kulturních a environmentálních příznivých prvků a jevů, ale i problémů, proniknutí do podstaty evropské integrace a porozumění sobě samému v tomto kontextu, to vše jsou hlavní přínosy daného tématu pro vzdělávání na gymnáziu*“ (VÚP, 2007, str. 69 – 70). Globalizační a rozvojové procesy, humanitární pomoc a rozvojová spolupráce a globální problémy světa jsou přímo témata GRV, která se obsahově překrývají s tímto průřezovým tématem.

Antošová se ve své práci domnívá, že neziskové organizace hrají ve vztahu ke školské reformě důležitou roli. „*Neziskové organizace mají oproti školám tu výhodu, že mají s tématy GRV přímou zkušenost. Na základě těchto zkušeností nabízí školám programy, které jim mohou pomoci při realizaci průřezových témat. Nyní, kdy školská reforma je pro školy něčím novým, vidí neziskové organizace svou roli především jako asistenční*“ (Antošová, 2009, str. 109).

3. ORGANIZACE A PROJEKTY ZABÝVAJÍCÍ SE GRV

3.1. Hlavní koordinátoři GRV

V České republice neexistuje žádná koordinace aktivit či centrální instituce věnující se GRV. Hlavním koordinátorem a donorem je Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (dále jen MZV ČR) a v poslední době i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT ČR). Hlavními realizátory projektů jsou nestátní neziskové organizace (dále jen NNO), které dostávají hlavně od MZV ČR dotace, jež jsou součástí prostředků poskytovaných na zahraniční rozvojovou spolupráci.

V publikaci „Zpráva o globálním rozvojovém vzdělávání v České republice v letech 2008–2010“ se dočteme, že „v tomto období bylo hlavním gestorem projektů GRV MZV ČR, konkrétně prostřednictvím Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci a každoročního dotačního výběrového řízení v oblasti rozvojového vzdělávání a osvěty. Mimo to se postupně zvyšuje podíl projektů GRV financovaných ze zahraničních zdrojů, především z Evropské komise“ (Nádvorník, 2010, str. 3).

Na základě zkušenosti jiných vyspělých dárcovských zemí, doporučení mezinárodních organizací a po dohodě s MŠMT ČR inicioval Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci vznik Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011-2015, která sleduje dva hlavní záměry. Za prvé vymezit a definovat cíle, témata a principy GRV, a za druhé nastítnit strategická opatření na nejbližší pětileté období. Mezi hlavní cíle strategie GRV, připravené skupinou složenou z odborníků ze státní správy, pedagogických institucí, vysokých škol a nevládního sektoru, patří:

- „dosáhnout toho, aby se globální rozvojové vzdělávání stalo nedílnou součástí všech úrovní formálního vzdělávání,
- Zvýšit význam GRV v oblasti neformálního vzdělávání a podpořit osvětové aktivity určené široké veřejnosti a médiím,
- rozvíjet spolupráci a partnerství v oblasti GRV mezi zainteresovanými aktéry,
- zajistit dlouhodobou finanční podporu kvalitních programů GRV,
- systematicky zvyšovat kvalitu a efektivnost programů GRV“ (MZV, Národní strategie pro globální rozvojové vzdělávání pro období 2011-2015, str. 5)

Při monitoringu projektů GRV poskytovala v posledních letech důležitou podporu Česká rozvojová agentura (dále jen ČRA), která byla založena k 1. 1. 2008 a spadá pod organizační složku MZV ČR. Ve vztahu ke GRV se ČRA podílí mimo monitoringu aktivit i na přípravě vypsání dotačních programů a na vyhodnocování podaných žádostí. Na základě informací ČRA lze konstatovat, že objem prostředků na projekty GRV se každoročně zvyšuje - s výjimkou roku 2010, kde se objem financí na poskytnuté dotace snížil (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2 - **Rozvojové vzdělávání a osvěta v letech 2007– 2010**

Dotační výběrové řízení

Rok	Počet projektů	Poskytnuté dotace
2007	10	7,2 mil. Kč
2008	11	10,9 mil. Kč
2009	15	13,2 mil. Kč
2010	16	12 mil. Kč

Zdroj: ČRA

V České republice neexistuje platforma NNO, která by se zaměřila přímo na oblast GRV, jak je tomu v některých jiných zemích. FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci je však důležitou platformou nevládních neziskových organizací, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí. Skupina FoRS byla založena v roce 2002 a ve vztahu ke GRV hraje významnou roli v procesu koordinace a zastupování projektů GRV ve vztahu ke státním i evropským institucím

3.2. Neziskové organizace v České republice věnující se GRV

GRV se v České republice věnuje stále více NNO. Mezi nejznámější patří – Člověk v tísni, ADRA, INEX-SDA, Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání, Zelený kruh, Sdružení Tereza a další.

Z výsledků diplomové práce Petry Antošové vyplývá, že NNO jsou: „*klíčovými hráči na poli GRV. Jsou těmi, kteří přináší témata GRV do škol a angažují se také v oblasti osvěty. Navazují kontakty s mezinárodními organizacemi a institucemi a podílí se na přípravě formulace obsahu a definice GRV a připomínají dokumenty na evropské úrovni*“ (Antošová, 2009, str. 109).

Školy jsou často zahlceny vlastní přípravou a prací, proto jim na naplňování školské reformy nezbyvá příliš mnoho času. Této příležitosti tak využívají některé NNO věnující se GRV. Kromě školení učitelů a výukových programů nabízejí vlastní metodický materiál, publikace či informační brožury pro širokou veřejnost.

Jak vyplývá z hodnocení zástupců třinácti NNO, jako nedostatečná je v České republice hodnocena spolupráce mezi jednotlivými neziskovými organizacemi věnující se GRV. Někteří zástupci dokonce hodnotí oblast GRV jako konkurenční. Deset z třinácti NNO se domnívá, že největší překážkou při přípravě a realizaci projektů GRV je nedostatek lidských zdrojů. Hovoří se zde o fluktuaci zaměstnanců v neziskovém sektoru. Druhým častým problémem je nedostatek financí a také nedostatek odborníků a zkušeností. „*Vzhledem k tomu, že je GRV stále nové, chybí v České republice v neziskovém sektoru odborníci na toto téma, je těžké v českém prostředí najít člověka, který má pedagogické vzdělání a zároveň vlastní zkušenosti ze země Jihu či z oblasti rozvojové spolupráce a je navíc schopen školit.*“ (Antošová, 2009, str. 101).

Tato práce pojednává o programu PRVák organizace ADRA, který je v praktické části blíže rozpracován. Pro srovnání je v další části práce představen krátce program GRV organizace Člověk v tísni a Agentury pro rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje.

3.2.1. Člověk v tísni – program Varianty

Vznik organizace Člověk v tísni se datuje do roku 1992, kdy byly realizovány první projekty. V roce 1999 byla organizace zaregistrována jako obecně prospěšná společnost. V současné době se společnost Člověk v tísni dělí na čtyři jednotlivé sekce – sekce humanitární a rozvojové pomoci, sekce podpory lidských práv a demokracie, programy sociální integrace a informační a vzdělávací projekty. Do poslední sekce spadá i program Varianty, který se věnuje GRV.

„Program *Varianty* chce přispívat k rozvoji svobodného a zodpovědného jednotlivce, který se orientuje v současném světě, otevřeně a kriticky přistupuje k informacím a názorům a pozitivně ovlivňuje život společnosti a prostředí, ve kterém žije“ (Dostupné z: <<http://www.varianty.cz/index.php?d=2>> [cit. 05. 04. 2011]). Program *Varianty* se snaží všestranně podporovat zavádění interkulturního vzdělávání a GRV do českého školství velmi rozsáhlými činnostmi. Na internetových stránkách *Variant*⁵ nalezneme následující aktivity týkající se GRV, které program nabízí:

- Kurzy – krátkodobé i dlouhodobé, workshopy, semináře (viz obrázek č. 4)
- Publikace – věnující se oblasti GRV, ke stažení jsou zdarma na webových stránkách
- Analýzy a výzkumy – související s oblastí GRV
- Bulletin – jednou ročně vydává program *Varianty* informační bulletin o vzdělávacích novinkách společnosti *Člověk v tísni*
- Metodické listy – jsou věnované tématům GRV a lze je využít ve školních hodinách

Obrázek č. 4 – **Seminář pro studenty PedF UK (25. – 27. 3. 2010)**

Zdroj: archiv *Varianty*

Nutné podotknout, že program *Varianty* je úzce provázán s dalšími programy společnosti *Člověk v tísni*, mezi něž patří například program *Jeden svět na školách*. Tento program se snaží studenty prostřednictvím dokumentárních filmů informovat o současných problémech světa.

⁵ <http://www.varianty.cz/>

3.2.2. Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje

„Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje (dále jen ARPOK) je neziskovou organizací, jejíž hlavním posláním je zvyšovat povědomí žáků, studentů, učitelů i široké veřejnosti o globálních rozvojových tématech“ (Dostupné z: <<http://arpok.cz/cz>> [cit. 05. 04. 2011]). Organizace má silné odborné zázemí Univerzity Palackého v Olomouci, která jako jediná vysoká škola v ČR nabízí obor Mezinárodní rozvojová studia v bakalářském i magisterském programu.

V září roku 2005 začala ARPOK s projektem Lidé lidem, který je financován z dotací MZV ČR. V rámci tohoto projektu se uskutečňují programy GRV pro školy a gymnázia – například Jiný kraj, jiný mrav, Neviditelná ruka trhu a další. Organizace ARPOK vydává také vlastní publikace – například Anyana – děti a svět, kolektiv autorů, 2008.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUMNÝ PROJEKT

Výzkum této práce jsem pojala jako případovou studii organizace ADRA a jejího programu PRVák. Domnívám se, že při zaměření na konkrétní organizaci mohu více představit GRV v praxi s jeho klady a zápory. Případovou studii jsem zvolila také proto, že v ní jde především: *„o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti“* (Hendl, 2005, str. 104).

Ráda bych prostřednictvím programu PRVák představila fungování GRV v ČR. Jako Hendl věřím, že: *„důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům“* (tamtéž, str. 104). Jsem si však také vědoma, že závěry případové studie nelze zevšeobecňovat.

4.1. Strategie výzkumu

Jelikož GRV není české veřejnosti zatím příliš známé, je primárním cílem této práce přiblížit čtenářům GRV prostřednictvím programu PRVák organizace ADRA. Nejdříve se zaměřím na představení samotného programu PRVák a jeho jednotlivých modulů. Sledovat budu i zájem ze strany škol za uplynulý rok 2010. Jako metodu výzkumu jsem zvolila analýzu dokumentů a statistik organizace ADRA.

V další části práce budu v roli pozorovatele sledovat program PRVák v praxi. Vzhledem k převážně subjektivně-prožitkové povaze problému jsem zvolila kvalitativní přístup. Rozhodla jsem se tak především z toho důvodu, že: *„cílem kvalitativních strategií není široké zevšeobecnění údajů, ale hluboké proniknutí do konkrétního případu“* (Gavora, 2000, str. 32). Jelikož chci zjistit, jak funguje GRV v praxi, rozhodla jsem se navštívit výukový program v roli pozorovatele. Zvolila jsem nezúčastněné pozorování, jelikož jsem chtěla minimalizovat interakci s pozorovanými žáky. Nejdříve jsem si připravila plán pozorování, kdy jsem si přesně zjistila, o jaký tematický den se jedná a kde bude uskutečněn. Při samotném pozorování jsem se zaměřila především na reakce žáků na dané aktivity. Své pozorování jsem

poté doplnila neformálním rozhovorem s lektorem tematického dne, který mi poskytl zpětnou vazbu. Vše jsem si zaznamenávala formou terénních poznámek.

Jak vyplývá z teoretické části práce, tak GRV velmi úzce souvisí s NNO, které se snaží svými vzdělávacími programy pomoci školám v naplnění průřezových témat. Z tohoto důvodu se ve své další části výzkumu zaměřím na spolupráci organizace ADRA se základní školou Petřiny - sever. Hlavní představitele těchto stran (koordinátorku programu PRVák organizace ADRA a ředitelku základní školy Petřiny – sever) jsem požádala o odpovědi především na otázky týkajících se smyslu GRV, nové školské reformy, spolupráce škol a NNO a překážek při realizaci GRV.

Stanovená hypotéza - na základě teoretické části práce předpokládám, že program PRVák představuje důležitého pomocníka při naplňování průřezových témat na ZŠ Petřiny – sever a že nejčastější překážkou při realizaci GRV na této škole je nedostatek času a financí.

Zde jsem zvolila metodu rozhovoru, která představuje zprostředkovaný a interaktivní proces získávání dat (Hendl, 2005). Konkrétně jsem si vybrala polostrukturované rozhovory, které kombinují výhody strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Respondentovi i tazateli dávají především směr, ale zároveň i prostor pro vzájemnou komunikaci. Požádala jsem také o dovolu nahrávání rozhovorů na diktafon. Jsem si vědoma, že použití diktafonu mohlo narušit přirozenost interakce, proto jsem se pokusila získat co nejdříve dostatečnou důvěru a zároveň informátorovi vysvětlit, že použití diktafonu je k jeho prospěchu, abych později omylem nezkreslila poskytnuté informace.

Následujícím krokem byl přepis obou rozhovorů (doslovná transkripce). Poznámky z terénu byly vždy co nejdříve po jejich zapsání systematizovány (Silverman 2005). Transkript rozhovorů jsem rozdělila na tematické jednotky, kterým jsem následně přiřadila kódy. Úlohou kódů byla identifikace relevantních jevů. Ve svém kvalitativním výzkumu jsem použila kódy induktivní neboli otevřené, které jsem hledala teprve během analýzy.

5. ORGANIZACE ADRA – PROGRAM PRVÁK

ADRA – Adventist Development and Relief Agency (adventistická agentura pro pomoc a rozvoj) je mezinárodní humanitární organizace, která byla založena ve Spojených státech a dnes má zastoupení ve 125 zemích světa. V České republice začala ADRA působit v roce 1992 a o dva roky později se změnila na občanské sdružení. Hlavním úkolem organizace je poskytovat humanitární, sociální a rozvojovou pomoc doma i v zahraničí, což znázorňuje i logo organizace ADRA (viz obrázek č. 6). V České republice se ADRA řadí mezi tři největší humanitární organizace.

Obrázek č. 6 – Logo organizace ADRA

Zdroj: ADRA

ADRA se zaměřuje také na realizaci dlouhodobých projektů na podporu vzdělání. Mezi její nejvýznamnější a zároveň nejrozsáhlejší programy patří PRVák, jehož cílem je zvýšit informovanost dětí a mládeže o problematice rozvojových zemí a rozvojové spolupráce.

5.1. Historie a popis programu PRVák

„Nikdo nedělá větší chybu než ten, kdo nedělá nic v domnění, že to málo, co udělat může, nemá smysl.“ (E. Burke)

Tímto citátem nás vítá webová stránka⁶ programu PRVák, která je věnovaná GRV. Organizace tento výrok definuje blíže vlastními slovy: *„I když se nám problémy rozvojových zemí mohou zdát obrovské a neřešitelné, snaha o jejich nápravu je naší povinností. Proto jsou podepisovány důležité dokumenty stanovující cíle směřující k zajištění lepšího života pro ty méně šťastné z nás na planetě Zemi. Proto je vyspělými státy uskutečňována zahraniční rozvojová spolupráce. Proto i každý z nás by se měl snažit pomáhat a dělat svět lepším, byť jen tím málem, které zmůže... Protože lidé na celém světě potřebují jeden druhého“* (Dostupné z: <http://www.adra.cz/prvak/cz/> [cit. 06. 04. 2011]).

Organizace ADRA má dlouhodobou zkušenost ve vzdělávacích oblastech, kdy její pracovníci formou besed a přednášek seznamovali děti s rozvojovou problematikou. V roce 2006 spojila ADRA všechny vzdělávací aktivity v jeden ucelený Program rozvojového vzdělávání PRVák (viz obrázek č. 7), na který získala grant z MZV ČR v rámci dotačního titulu Rozvojové vzdělávání a osvěta. V roce 2008 převzalo nad programem záštitu Informační centrum OSN v Praze.

Obrázek č. 7 – Logo programu PRVák

Zdroj: ADRA

⁶ <http://www.adra.cz/prvak/cz/>

Cílem programu PRVák je informovat děti a mladé lidi o problematice rozvojových zemí a rozvojové spolupráce. Program se skládá z následujících tří modulů:

1. modul: Mateřské školy a první třídy základních škol
2. modul: Základní školy
3. modul: Střední školy

1. modul: Mateřské školy a první třídy základních škol

V rámci tohoto modulu ADRA nabízí bezplatné výukové programy o rozvojových zemích pro malé děti. Délka a téma výukového programu je přizpůsobena věku dítěte. „V rámci programů by si děti měly uvědomit, že existují jiné země, než je ta naše, a jiné světadily, než je Evropa. Měly by si uvědomit, že existují rozdílní lidé, kteří různě vypadají, různě se oblékají, bydlí v různých obydlích, mají rozdílné zvyky, tradice, náboženství apod. Nejlépe se tyto odlišnosti ukazují na příbězích vrstevníků dětí z jiných zemí. Děti se pak mohou s malým Afričanem nebo Asiátem lépe identifikovat a pochopit tak jeho chování“ (dostupné z: tamtéž).

Použité metody v tomto modulu jsou různé hry, písničky, africké tanečky, malování, vyrábění předmětů, obrázky z exotických zemí apod. Organizace ADRA vydala také vlastní sadu omalovánky – například „Příběh o Jakobovi a Lengovi“ (viz obrázek č. 8).

Obrázek č. 8 – Omalovánky „Příběh o Jakobovi a Lengovi“

Zdroj: ADRA, 2007

Zájem o programy v mateřských školách je poměrně vysoký (viz tabulka č. 3). V roce 2010 prošlo programem PRVák v mateřských školách celkem 3 739 dětí..

Tabulka č. 3 – Programy v mateřských školách za rok 2010

Celkový počet odučených programů	215
Počet odučených programů v Praze	22
Počet odučených programů v Čechách mimo Prahu	69
Počet odučených programů na Moravě	124
Celkový počet navštívených škol	35
Celkový počet zapojených lektorů	20
Celkový počet dětí, které prošly programem	3 739

Zdroj: organizace ADRA

V RVP pro předškolní vzdělávání lze tento program zařadit především do vzdělávací oblasti Dítě a svět a částečně také do vzdělávací oblasti Dítě a společnost. Nově od roku 2010 pořádá organizace ADRA také čtyřhodinové semináře o GRV pro učitele na mateřských školách, kde mimo jiné vysvětluje, jak začlenit program do RVP. Semináře jsou akreditované MŠMT a jsou zdarma.

2. Modul: Základní školy

V této sekci organizace ADRA nabízí více činností. V první řadě jsou to opět bezplatné čtyřhodinové semináře, na kterých se učitelé blíže seznamují s problematikou GRV a některé aktivity si také sami zkouší. Cílem seminářů je pomoci učitelům naplnit průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Další aktivitou v tomto modulu jsou tematické dny pro žáky základních škol, kde se s žáky probírá určité téma více do hloubky. Na prvním stupni tematické dny trvají pět vyučovacích hodin (5 x 45 minut) a na druhém stupni 6 hodin (6 x 45 minut). Tematické dny jsou placené – 1000 Kč pro první stupeň a 1200 Kč pro druhý stupeň.

V nabídce jsou následující témata:

- Propojení a přesto vzdálení (tematický den o globalizaci)
- Začarovaný kruh chudoby (tematický den o chudobě)
- Jsme na jedné zemi (tematický den o životním prostředí a společnosti)
- Všichni lidé na světě (tematický den o lidských právech)
- Pestrobarevný svět (tematický den o kulturní rozmanitosti)
- Po zemi, po moři, vzduchem (tematický den o migraci)

Na základě tabulky č. 4 se v uplynulém roce 2010 uskutečnilo 24 tematických dnů na pěti školách. Programem prošlo 545 žáků. Podle koordinátorky programu PRVák Evy Vítkové⁷ je o tematické dny ze strany základních škol stále větší zájem.

Tabulka č. 4 – Tematické dny pro žáky na základních školách za rok 2010

Celkový počet odučených programů	24
Počet odučených programů v Praze	21
Počet odučených programů v Čechách mimo Prahu	2
Počet odučených programů na Moravě	1
Celkový počet navštívených škol	5
Celkový počet zapojených lektorů	17
Celkový počet žáků, kteří prošli programem	545

Zdroj: organizace ADRA

Poslední aktivitou v tomto modulu jsou programy na školách v přírodě, kde organizace ADRA nabízí přípravu a realizaci programu, který je zaměřen na rozvojové země. Program trvá od rána do večera a je veden velmi intenzivní zážitkovou metodou.

⁷ Více v rozhovoru s Evou Vítkovou v další části práce.

3. Modul – Střední školy

Závěrečný modul se zaměřuje na studenty gymnázií, středních škol a středních odborných učilišť. Hlavní cíl spočívá v rozšíření znalostí studentů o problematice rozvojových zemí a rozvojové spolupráce. Lektori si kladou za cíl vzbudit u studentů aktivní zájem o tuto problematiku a povzbudit je k angažovanosti v rámci občanského sektoru (například dobrovolnický klub ADRA).

Výukové programy mohou být zařazeny především do předmětů: občanská nauka, základy společenských věd, zeměpis apod. Standardní délka programu je 90 minut (2 x 45 minut). Cena tohoto výukového programu je 400 Kč. Je však důležité zdůraznit, že se nejedná o přednášky, ale o využívání metod interaktivního učení. Nabídka výukových programů je velmi pestrá – Svět jako „globální vesnice“, Organizace spojených národů, Spravedlivý obchod – Fair Trade, Cizinci v České republice, Keňa - dospívání v africkém slumu a další. Některé programy jsou nabízeny i v anglickém jazyce – například Volunteering abroad (dobrovolník v zahraničí).

Za uplynulý rok 2010 byl největší zájem o programy Fair Trade a Cizinci v České republice. Na základě statistiky organizace ADRA (viz tabulka č. 5) prošlo programem PRVák 1 666 studentů na středních školách.

Tabulka č. 5 – Programy na středních školách za rok 2010

Celkový počet odučených programů	70
Počet odučených programů v Praze	28
Počet odučených programů v Čechách mimo Prahu	21
Počet odučených programů na Moravě	21
Celkový počet navštívených škol	23
Celkový počet zapojených lektorů	29
Celkový počet studentů, kteří prošli programem	1 666

Zdroj: organizace ADRA

V rámci třetího modulu vzniknul v roce 2007 z iniciativy studentů dobrovolnický klub - ADRAklub, do jehož činností se mohou studenti aktivně zapojit a pomáhat.

Od roku 2007 pořádá organizace ADRA také Letní příměstské tábory, které se konají v době prázdnin. Letos (v roce 2011) se tábor uskuteční dvakrát v Praze a dvakrát v Ústí nad Labem. Tábory jsou zaměřeny převážně na poznávání jiných kultur. (Dostupné z: <http://www.adra.cz/prvak/cz/>)

5.2. Lektoři programu PRVák

Organizace ADRA má v současné době kolem 30 lektorů GRV, kteří prošli intenzivním školením. Na bližší informace o lektorování jsem se zeptala Magdaleny Tošovské⁸: *„Práce spočívá převážně v lektorování (já lektoruji na ZŠ a SŠ), z vyhodnocení lektorování, v případném vytváření programů a účasti na společných seminářích, které jsou organizační, evaluační, metodické a tematické.“* Na otázku, v čem vidí hlavní smysl GRV, odpovídá: *„GRV rozvíjí u žáků hlavně kritické myšlení a ukazuje jiný pohled na věci/společnost/svět. Líbí se mi, že vybízí k solidaritě s rozvojovými zeměmi a dává podněty k odpovědnosti za svět, ve kterém žijeme. Na to se dost často na našich školách zapomíná. Až při lektorování jsem si uvědomila, jak moc velký smysl GRV má.“*

⁸ Magdalena Tošovská je studentka FHS UK a zároveň působí již přes rok jako lektora GRV u organizace ADRA. Neformální rozhovor probíhal dne 15. dubna 2011 v prostorách FHS UK v Jinonicích.

6. TEMATICKÝ DEN O GLOBALIZACI V PRAXI

V této části práce blíže představím výukový program GRV programu PRVák organizace ADRA, který byl vytvořen pro tematický den o globalizaci a spadá do modulu pro základní školy. Tento výukový program jsem zvolila z toho důvodu, že jsem měla možnost se ho sama zúčastnit v roli pozorovatele v rámci kurzu Globální rozvojové vzdělávání pořádaný pořádaném FHS UK⁹ a zároveň proto, že globalizace a globální problémy světa bývají častým tématem GRV.

Tematického dne jsem se zúčastnila dne 15. listopadu 2010 na základní škole Petřiny – sever v Praze 6. Tato základní škola je zaměřena na výtvarnou výchovu. Tematické dny se konaly postupně ve všech třídách druhého stupně po dobu 14 dní. Já jsem svůj výzkum uskutečnila ve třídě 6. A., kde bylo v té době přítomno 25 dětí. Paní třídní učitelka seděla v rohu třídy a do programu po celou dobu téměř nezasahovala. Program vedli dva lektoři organizace ADRA, jeden z nich - Jan Braunsberger (dále jen Honza) – se zapojil do mé reflexe programu a zodpovídal mé otázky.

V roli nezúčastněného pozorovatele jsem seděla v rohu místnosti, kde jsem si dělala své terénní poznámky. Žáci mě tak téměř neregistrovali. O přestávkách mezi aktivitami jsem měla prostor na doplnění informací od lektora Honzy.

6.1. Představení programu a aktivit¹⁰

Název programu: Hrdinové a poražení / Propojení a přesto vzdálení / Rychlé změny současného světa (tematický den o globalizaci)

Vytvořila: Šárka Cihlářová, lektorka organizace ADRA

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Stručná anotace: V programovém dnu o globalizaci se žáci seznámí s hlavními rysy globalizačního procesu, podívají na různé dopady globalizace (ekonomické, sociální a kulturní) a na klady a zápory dnešního globálně propojeného světa. Zamyslí se nad otázkou, jak se s globalizací vyrovnáváme my a jak jí čelí lidé v rozvojových zemích. Dále se dozví o

⁹ Kurz probíhá pravidelně v zimním semestru na magisterském oboru Studia občanského sektoru Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

¹⁰ Zdroj: materiály organizace ADRA

roli mezinárodních organizací a o vlivu nadnárodních společností. Kromě získaných informací si budou moci žáci vyzkoušet aktivity zaměřené na nerovnosti světového hospodářství a uvědomit si dopady globalizace na předmětech, které denně používají.

Cíle programu: Ukázat žákům hlavní rysy globalizačního procesu, napomoci pochopit principy fungování dnešního globálně propojeného světa - s jeho klady i zápory

Délka programu: 6 vyučovacích hodin (po 45 minutách)

Použité metody: Skupinová práce, četba textu, diskuse, kritické myšlení, brainstorming, myšlenková mapa, asociace, simulační hra, reflexe

Stručný popis aktivit¹¹:

1. Představení lektorů, odhadování osobnosti – Lektori položí otázku – např. Kdo z nás strávil půl roku v Africe? Žáci si stoupnou na stranu lektora, u kterého se domnívají, že byl v Africe.

2. Nerovné rozdělení dnešního světa - Žáci si stoupnou do kolečka, zavřou oči a lektor každému z nich nalepí na čelo barevný puntík. Počet jednotlivých barev je podle poměrného zastoupení obyvatel světa (např. nejvíc červených puntíků – Asiaté). Bez dalších instrukcí musí žáci přijít na to, že se musí rozdělit do skupinek podle barvy puntíků. Poté diskutují, proč jsou tak nerovnoměrně rozděleni.

3. Nerovné rozdělení světového bohatství – Do skupinek se přiřadí židle, Asiaté se mačkají, Australanům se sedí pohodlně. Následuje reflexe, kdy si žáci uvědomují nerovnou distribuci prostředků ve světě.

4. Ledolamka – Uzel - Žáci stojí v kruhu, zavřou oči a musejí se někoho chytit. Tím vznikne uzel, který se snaží po otevření očí rozmotat. Ten znázorňuje provázanost dnešního světa.

5. Asociace – Žáci si vylosují jedno slovo, které se vždy vztahuje ke globalizaci. Žák řekne asociaci, která se mu následně při daném slově vybaví (internet – spojení).

6. Text globalizace – Do skupinek se rozdají texty o globalizaci. Každá skupinka dostane část textu, a k tomu celý text s mezerami. Úkolem je doplnit text o informace, které mají ostatní skupinky.

¹¹ Detailní popis aktivit je kvůli své rozsáhlosti uveden v příloze této bakalářské práce.

7. Klady a zápory globalizace – Do skupinek se rozdají lístečky s tvrzeními (např. lepší informovanost). Žáci mají za úkol rozhodnout, zda je daný výrok kladem či záporom globalizace.

8. Dopad globalizace na jednotlivce – Do každé skupinky rozdáme dvě kartičky, na kterých jsou lidé různého povolání ze všech koutů světa. Úkolem je zamyslet se, jaký mohou mít pohled na globalizaci, zda z ní profitují nebo jim naopak škodí.

9. Nerovnosti světového bohatství – Hlavní hra programu. Žáci ve skupinkách mají za úkol vyrábět „zboží“, za které pak dostanou „peníze“. Každá skupinka má však jiný materiál, proto si ho musí navzájem vyměňovat nebo prodávat.

10. Nadnárodní společnosti – fotky – Každá skupinka obdrží jednu fotografii (např. žebrající žena před McDonaldem). Úkolem je vymyslet k ní pozitivní a negativní slogan.

11. Džíny – Žáci diskutují, kolik z prodeje džínů dostane výrobce, dělník, prodejce apod. Zamýšlí se tak nad nerovnoměrným podílem z prodeje.

12. Oblečení – Žáci sedí v kroužku a dívají se na visačky svého oblečení. Poté si sdělují, odkud jejich oblečení pochází a kde bylo vyrobeno.

5.3.2. Reflexe tematického dne o globalizaci z hlediska modelu E-U-R

Třífázovému modelu učení E-U-R jsem se blíže věnovala v teoretické části práce.¹² Nyní bych ho ráda využila při reflexi tematického dne o globalizaci, kterého jsem se zúčastnila v rámci svého výzkumu. Stejně jako Činčera se domnívám, že pomocí tohoto modelu jsme schopni smysluplně připravit či naopak zhodnotit program pro žáky (Činčera, 2007).

1. fáze - Evokace
2. fáze- Uvědomění si významu
3. fáze- Reflexe

¹² Viz teoretická část práce 1.9. Využití modelu Evokace-Uvědomění si významu-Reflexe v rámci GRV, str. 23

Evokace

Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, tak v této fázi: „*si mají žáci vybavit to, co o problematice vědí nebo jaký na ni mají názor.*“ (Činčera, 2007, str. 86) Tento program by tak bylo vhodné začít otázkou, co si kdo myslí o globalizaci a jejím vlivu a nechat třídu diskutovat.

Na základě svého pozorování se domnívám, že fáze evokace v tomto programu nebyla příliš zdařilá. Téma bylo pro 6. třídu ZŠ náročné, takže většina žáků si pod ním nedokázala nic představit. S tím souhlasil i lektor tohoto dne Honza: „*Tento výukový program je vhodný spíše pro vyšší ročníky druhého stupně. Je však vždy velmi těžké odhadnout úroveň dané třídy. Někdy jsme překvapeni, co žáci všechno vědí. A někdy zase naopak zoufáme, že nevědí nic.*“

Pojem globalizace a globální problémy si nikdo netroufnul ve třídě blíže charakterizovat. Většina žáků krčila jen rameny či se v lepším případě ozývala hesla jako „internet“ nebo „globální oteplování“. Ti žáci, kteří o tématu nic nevěděli, pak těžko hledali motivaci do dalších aktivit. To bylo znát během celého tematického dne, kdy je lektoři spíše přemlouvali ke spolupráci.

Při aktivitě Nerovné rozdělení světového bohatství, kdy se skupinka žáků představující Afriku mačkala na jedné židli, se podařilo u většiny z nich vzbudit údiv, což vyvolalo následnou diskuzi. „*Chudáci Afričani, ti nemají skoro nic,*“ litovala je jedna dívka. „*Američané by se mohli více podělit,*“ vykřikoval další chlapec. Aktivita Asociace se také do úvodu velmi hodila. Žák si zde vylosoval lísteček s pojmem, který se vztahoval ke globalizaci (například internet) a řekl první věc, která ho napadla (Facebook). Každý z žáků zvládl k danému pojmu přiřadit určitou asociaci, ale je otázkou, zda by dokázal daný pojem i správně charakterizovat.

Celkově se domnívám, že bylo zapotřebí téma více představit a dát větší prostor k diskuzi (Co by ta globalizace mohla být?). Lektoři se mnou souhlasili, ale Honza k tomu dodal: „*Jsme vždy tlačeni časem a snažíme se dodržet určitý časový harmonogram, abychom stihli všechny aktivity. Do třídy vždy jdeme s tím, že už žáci mají o daném tématu nějaké povědomí.*“ Je tedy otázkou, zda by nebylo lepší věnovat se více představení tématu na úkor nějaké aktivity.

Uvědomění si významu

„*Studenti jsou konfrontováni s novým pohledem na téma, často pomocí textu, filmu či přednášky, se kterým se mají kriticky vyrovnat.*“ (Činčera, 2007, str. 86) V tomto programu mělo dojít k uvědomění si významu dané problematiky za pomoci textu o globalizaci. Ten byl však pro žáky příliš náročný a málokdo věděl, co si představit pod pojmem nadnárodní společnost. U žáků jsem zaznamenala výkřiky typu: „*Vždyť já ten text vůbec nechápu.*“ Poprvé zde musela zasáhnout i třídní učitelka a žáky okřiknout, jelikož se začali věnovat spíše vlastní zábavě. Tato aktivita by jistě měla větší přínos u starších žáků. S tím souhlasí i lektor Honza: „*Čtení tohoto textu opravdu nemělo moc smysl, žáky vůbec nezaujal.*“

Lepší efekt měly aktivity Klady a zápory globalizace a Dopad globalizace na jednotlivce. Zde již bylo vidět, že se někteří žáci nad aktivitou zamýšlejí a uvědomují si, že určité klady globalizace mohou být druhou stranou vnímány jako zápory. „*My sice můžeme pít dobrou kávu z Afriky, ale africké děti kvůli tomu musejí pracovat na poli a nechodit do školy.*“ uvažovala nahlas jedna žákyně.

Největší úspěch měla hlavní aktivita programu Nerovnosti světového hospodářství, která je zaměřena na pochopení principů a důsledků fungování mezinárodního obchodu. Když se žákům vysvětlilo, co mají dělat a následně sami přišli na to, jak mohou směřovat své materiály, projevilo se u nich nadšení, které jim vydrželo po celou dobu aktivity. Bylo zde vidět zapálení pro hru, kdy se konečně zapojila celá třída. To vnímám velmi pozitivně. Žáci prožívali i vyhlášení výsledků a dokonce odmítli i čas na přestávku. Postrádám zde opět jen závěrečnou reflexi aktivity, která by vedla k tomu, že by si žáci více uvědomili smysl celé hry v kontextu daného tématu.

Reflexe

Při reflexi si žák třídí a propojuje vše nové, co se naučil. „*Studenti přehodnocují své původní názory, shrnují, co se naučili, uvědomují si postoje jiných lidí. Důležité je, aby studenti formulovali svůj nový pohled na problematiku vlastními slovy.*“ (Činčera, 2007, str. 86)

K závěrečné fázi programu se velmi hodila aktivita, kdy žáci zkoumali cedulky na oblečení a zjišťovali, odkud jejich svršky pochází a kde byly vyrobeny. Zde si tak mohli

uvědomit hlavní myšlenku programu - propojenost současného světa. Následně probíhala závěrečná diskuze, kdy žáci měli dát najevo, co si z tematického dne odnesli. Jako první se přihlásil žák, který se do programu i nejvíce zapojoval. *„Přišlo mi zajímavý si uvědomit, jak globalizace ovlivňuje život každého z nás. A jak ty nadnárodní společnosti – třeba Mekáč – jsou opravdu všude, dokonce i v Indii. To jsem nevěděl.“* Další žák to shrnul slovy, že globalizace může být pro někoho prospěšná a pro jiného nikoliv. *„S tím prostě nic neuděláme“* Jiná žákyně však namítá: *„Ale můžeme se víc zamýšlet, co jíme a kupujeme za oblečení.“* Celkově se žáci shodli, že takový program je určitě lepší *„než jen sedět v lavici, poslouchat a zapisovat.“* Bylo zajímavé diskuzi sledovat. Zapojovalo se do ní stále více žáků, ale na druhou stranu více než polovina celé třídy nic neříkala či se věnovala již svým vlastním věcem. Lektoři však byli z důvodu nedostatku času nuceni diskuzi ukončit.

Závěrem už jen lektoři žáky vyzvali, ať své pocity vyjádří palcem (palec vzhůru – líbilo se mi, palec dolů – nelíbilo se mi, neutrální poloha palce – šlo to). Z 25 dětí dalo 5 palec dolů, 13 palec do neutrální polohy a 7 palec nahoru. Zajímavé bylo zjištění, že tito „spokojení“ žáci se také po celou dobu nejvíce zapojovali do aktivit.

Po programu jsem se zeptala lektora Honzy, jak by shrnul dnešní tematický den: *„Program nebyl příliš zdařilý a pro většinu dětí byl i moc náročný. Hlavní cíl programu - ukázat žákům hlavní rysy globalizačního procesu a napomoci jim pochopit principy fungování dnešního globálně propojeného světa, byl tak naplněn zčásti. Mrzí mě, že již nezbyl čas na hlubší reflexi programu. Ale věřím, že těch sedm žáků, co dalo palec nahoru, si něco odneslo. Takže hlavně pro ně byl dnešní den smysluplný a já jsem tak spokojený.“*

Na základě svého výzkumu tak považuji při přípravě výukového programu GRV za nejdůležitější, aby program odpovídal znalostem a věku dětí. Čím více žáků se podaří zaujmout, tím větší šance je, že si z programu i něco odnesou. Z tohoto důvodu doporučuji se vždy předem ve škole informovat, co třída o daném tématu ví a podle toho program přizpůsobit.

Další problém tohoto tematického dne jsem viděla v čase. Nebyl dostatek prostoru pro úvodní evokaci programu ani pro závěrečnou reflexi, která je nesmírně důležitá. Potvrzují se tak slova Nádvorníka a Volfové (2006), že z důvodu nedostatku času jsou často programy o hlubší reflexi ochuzeny.

7. ROZHOVORY S HLAVNÍMI AKTÉRY

V poslední části svého výzkumu jsem se zaměřila na spolupráci organizace ADRA se Základní školou Petřiny – sever, kde se konaly tematické dny programu PRVák. Zajímala jsem se především, jak tato spolupráce funguje, v čem vidí respondenti hlavní smysl GRV a s jakými překážkami se potýkají při jeho realizaci. Pro svůj výzkum jsem zvolila zástupce jednotlivých stran - koordinátorku programu PRVák Evu Vítkovou, která na své pozici působí necelé dva roky a ředitelku ZŠ Petřiny – sever Mgr. Janu Kindlovou, která je v roli ředitelky 5 let.

Jako metodu výzkumu jsem zvolila polostrukturované rozhovory.¹³ Nejdříve se uskutečnil rozhovor s Evou Vítkovou dne 22. května 2011 v prostorách organizace ADRA.¹⁴ Druhý rozhovor s Janou Kindlovou se konal v ředitelně ZŠ Petřiny¹⁵ – sever dne 30. května 2011.

7.1. Smysl GRV

Jana Kindlová, ředitelka ZŠ Petřiny – sever, se domnívá, že smysl GRV ve školství rozhodně má: *„Podstatu globálního rozvojového vzdělávání vidím v tom, že člověk existuje v nějakém společenství, jsme součástí Evropy a jako Evropané bychom měli znát, co se kolem nás děje.“* Koordinátorka programu PRVák Eva Vítková považuje za hlavní poslání GRV: *„Představovat lidem svět v jeho rozmanitosti, učit je rozumět složitým souvislostem a vytvářet si vlastní názor na různá témata. Dále je jeho smyslem odkrývat stereotypy, které o rozvojovém světě a rozvojových zemích můžeme mít.“*

Jak bylo vysvětleno v teoretické části práce, souvisí GRV s novou školskou reformou v České republice a to především při naplňování průřezových témat. Tato témata se s tématy GRV překrývají. S tím souhlasí i Eva Vítková: *„Existují témata, která se objevují jak v rámcových vzdělávacích programech, tak v projektech GRV. GRV, jež nabízejí neziskové organizace, je školami a dalšími vzdělávacími institucemi využíváno převážně jako doplňková služba (v případě programů či seminářů) nebo jako doplňkový zdroj pro výuku (publikace, materiály). To potvrzuje fakt, že NNO hrají při naplňování průřezových témat důležitou roli.“*

¹³ Viz Strategie výzkumu, str. 36

¹⁴ Organizace ADRA, Klikatá 1238, Praha 5

¹⁵ Základní škola Petřiny – sever, Na Okraji 305, Praha 6

Eva Vítková se dále domnívá, že je naplňování průřezových témat důležité i pro samotné NNO, jelikož se o ně mohou v nabídce svých programů odvolávat. *„Dokumenty školské reformy usnadňují inkorporaci nových témat do školní výuky. Některá z těchto témat jsou zároveň tématy GRV, a proto je jednodušší pedagogickým pracovníkům odůvodnit, proč by se jim ve výuce měli věnovat. Celkově je tak pro nás nová školská reforma přínosná, protože díky zavedení průřezových témat se o ně může spousta neziskovek opřít.“* Vítková vnímá program PRVák v procesu integrace témat GRV do oficiálního vzdělávacího systému v roli: *„zprostředkovatele informací, motivátora a iniciátora.“* Blíže uvádí, že *„ADRA je členem pracovní skupiny FoRS, která se věnuje GRV. V této skupině se projednávají mimo jiné otázky vztahu GRV a oficiálního vzdělávacího systému. ADRA se těchto diskuzí účastní, i když ne ve velmi aktivní roli. Naše programy a semináře pro učitele pak integrují témata do školní výuky v praxi. Z větší části se ale nejedná o systematickou činnost, i když se o ni snažíme (snažíme se školám nabízet dlouhodobou spolupráci). Na seminářích pro učitele se snažíme pedagogům představit pro ně nové téma a vysvětlit, jak souvisí s jejich každodenní praxí.“*

Na ZŠ Petřiny-sever se však s platností nového školského zákona příliš změn neudálo. Jana Kindlová vysvětluje: *„My se snažíme již dlouhodobě jít takovým modernějším směrem. Má předchůdkyně Jana Pekařová nastavila takovýto směr již dávno. Program, který se týká školního vzdělávacího programu, jsme nemuseli nějak zásadně měnit, jelikož u nás fungoval i před školskou reformou.“* Zásadní změna se s novou školskou reformou nekonala, bylo s ní spojeno jen hodně práce. *„Pracovali jsme na tom v týmech, všechno jsme si dělali sami, nic jsme si nenechali vypracovávat... Myslím si, že některá práce byla hodně navalena na samotné školy. Domnívám se, že to mohli za nás udělat odborníci, kteří by za to byli placeni. My jsme si to dělali jen z dobré vůle. Ale pozitivní na tom vidím, že jsme si to alespoň celý sami zmapovali a prošli si tím. Inspirovali jsme se i jinde, co se kde učí, jak se to učí a předávali si zkušenost,“* říká Jana Kindlová. Tato škola je tak jedna z mála, která nebyla novou školskou reformou zaskočena. Přesto však Kindlová vidí největší problém v naplňování průřezových témat. Tento problém vyplývá z: *„nedostatečné zkušenosti učitelů. To mi přijde, že brání v úplném naplnění všech témat. Přeci jen se jedná o jiné pojmenování, jiný obsah. Takže to uchopení je na každém učiteli, jak to téma vezme a jak ho probere. Což je pro učitele nové. A ne vždy se podaří téma uchopit tak do hloubky, jak jsme si to představovali.“* Řešení tohoto problému vidí především ve školení učitelů, kteří si potom mohou své zkušenosti předávat navzájem. Z tohoto důvodu ZŠ Petřiny – sever využila také školení učitelů v rámci Programu PRVák. Celkově Kindlová přisuzuje průřezovým tématům

na školách velkou váhu, a jak sama říká: „*snažíme se témata zařazovat hodně průřezově do jednotlivých předmětů. Přijde mi důležité začleňovat je do výuky, jak je to jen možné.*“

I v tomto případě se potvrdilo, že hlavním pojítkem mezi školami a NNO ve smyslu GRV je naplňování průřezových témat.

7.2. Spolupráce ZŠ Petřiny – sever a programu PRVák

Spolupráce NNO se školami vzniká nejčastěji tak, že školy reagují na nabídku NNO. Tak tomu bylo i v případě ZŠ Petřiny – sever a programu PRVák organizace ADRA. Jana Kindlová k tomu dodává: „*Snázili jsme se přijít na to, jak se více věnovat multikulturním tématům, jelikož školu navštěvuje mnoho žáků odlišné národnosti. A ADRA přišla s velmi zajímavou nabídkou, takže jsme zareagovali a nabídku využili.*“ Konkrétně škola využila nabídku tematických dní, které na škole probíhaly po dobu 14 dní.¹⁶ „*Dostali jsme nabídku jednotlivých témat, které jsme následně podle věku žáků zvolili. Jednalo se například o lidská práva, multikulturní výchovu. S tímto tématem byla spojena i výtvarná výstava, která se konala v prostorách školy.*“

Tematické dny považuje Kindlová za velmi úspěšné: „*Dopoledne bylo celé organizované Adrou, bylo to velmi pěkně připravené, aktivity byly zajímavé. Dětem se to moc líbilo. Takže vesměs máme samé pozitivní ohlasy.*“ Na pravidelnou spolupráci s organizací ADRA zatím škola nepřistoupila, ale pravidelně sleduje její nabídku. „*Něco podobného jako byly tematické dny, bychom rádi příští rok znova zopakovali,*“ dodává Kindlová.

Se spoluprací se školou je spokojená i Eva Vítková: „*Na škole jsme uskutečnili kolem dvaceti tematických dnů. Byla to úspěšná spolupráce a škola byla s námi moc spokojena. Doufáme v navázání další spolupráce.*“ Vítková souhlasí, že je o GRV stále větší zájem, především z toho důvodu, že se díky sdělovacím prostředkům více mluví o globálních problémech a rozvojové spolupráci. „*V této části roku je zájem především o programy pro žáky základních škol (tematické dny) a programy na školách v přírodě. V roce 2010 nejvíce dětí prošlo programem v mateřských školkách, přesné číslo vám z hlavy neřeknu, ale jednalo se o téměř čtyři tisíce dětí.*“¹⁷

¹⁶ Viz Tematický den o globalizaci str. 45

¹⁷ Konkrétně se jednalo o 3 739 dětí, které prošly programem PRVák v mateřských školkách za rok 2010.

Velkou roli zde také hraje cena programu. Eva Vítková vysvětluje: „Zájem škol je nepřímo úměrný s cenou programů. Pokud je program zdarma či za nízký poplatek, zájem je obrovský. Čím je program dražší, tím je zájem nižší. Pozorujeme velký zájem ze strany malotřídních škol (i o semináře pro učitele). Větší zájem pozorujeme ze strany základních a mateřských škol. Domníváme se, že je to tím, že na těchto stupních vzdělávání se dají témata GRV do výuky jednodušeji zapojit (není zde tak striktní rozdělení mezi jednotlivými předměty jako na středním stupni vzdělávání). Ale všeobecně bych řekla, že je o programy stále větší zájem, především také tím, že je o GRV i více slyšet.“ S tím však také souvisí fakt, že se GRV věnuje stále více NNO a tato oblast by se dala nazvat i za konkurenční. S tím souhlasí i Kindlová, poté co náš rozhovor přerušila telefonická nabídka environmentálního programu jedné NNO. „Ano přesně tak, jak vidíte. Vždycky někdo zavolá nebo pošle nabídku mailem. My si ale vždy vybíráme a většinou spolupracujeme s vyzkoušenou organizací.“ Na druhou stranu si však Kindlová není jistá, zda je nabídka NNO dostačující: „No jak se to vezme. Jsou různé oblasti, kterou jsou více preferované a které méně. Třeba tyhle nabídky od Adry mi přišly velmi zajímavé a těch zase tolik není. Je fůra takových organizací, co nabízejí promítání filmů a podobně. Což mi přijde, no abych to nevysvětlila špatně... Není to povrchní, ale je to na takové plošné rovině, ne příliš do hloubky. Je to spíš taková jednonázovka. Kdyžto Adra to vzala opravdu se vším všudy. Jsou tam ty prožitkové věci, promítání. Všechno je propojené a děti mají větší šanci si z toho více odnést. Takovýchto koncipovaných věcí je málo, dalo se o tom více debatovat a opravdu to byla práce od rána až do odpoledne se vším všudy.“

Na základě tohoto příkladu můžeme konstatovat, že školy si často vybírají programy podle aktuální nabídky NNO. Pokud se spolupráce osvědčí, nadále v ní pokračují. Zájem škol o výukové programy je úzce spjat s jejich cenou. Čím je program dražší, tím je o něj nižší zájem a naopak. Programy jsou voleny také dle časové náročnosti, některé školy preferují spíše kratší programy (promítání dokumentu). Jiné naopak delší (v podobě tematických dnů), které se však nekonají tak často.

7.3. Překážky při realizaci programů GRV

Hlavní překážky při realizaci vzdělávacích programů PRVák vidí Eva Vítková v propagaci, ve financích a čase. „Školy o GRV nevědí nebo neví, v čem je pro ně přínosné. Školy nemají na financování programů peníze. A také na většině škol není na programy

dostatek času. Školy se snaží splnit své osnovy a většinou jsou už tak ve skluzu, že si třeba nemohou dovolit obětovat programu celý den. Ze strany škol není zájem o dlouhodobou spolupráci, ať už tedy z časových či finančních důvodů.“

Organizace ADRA se snaží program PRVák více zviditelnit – pravidelně oslovují školy s nabídkami programů, vydávají různé publikaci a dokumenty. Ale jak dodává Vítková: *„samozřejmě i v této oblasti je stále co zlepšovat.“*

Jana Kindlová však tyto překážky zcela nepotvrzuje. Domnívá se, že se většina NNO propaguje dostatečně, spíš občas označuje nabídky za nepřehledné. Nedostatek času vnímá jako problém každé školy. Považuje však za důležité, aby se žáci dozvěděli také něco o globálních problémech, přírodě, multikulturní výchově apod. Proto se snaží průřezová témata co nejvíce začleňovat do výuky a vynahradiť si na ně dostatek času. Nemohou si dovolit financovat všechno, často tak žádají rodiče o spoluúčast. Tak to bylo i v rámci financování tematických dnů na škole. *„Částečně si je financovaly samy děti, částečně to šlo z fondu SRŠP.¹⁸ Vždycky na začátku školního roku s rodiči o tom mluvíme, co v tom roce plánujeme a máme oblasti, které jsou rodiče ochotni sponzorovat. Do této oblasti bylo zahrnuto i globální rozvojové vzdělávání a programy organizace ADRA.“*

Podle Jany Kindlové se ZŠ Petřiny-sever bude snažit i nadále *„zkvalitňovat výuku ať už za pomoci vlastních učitelů či neziskovek.“*

Program PRVák se v dalších letech pokusí zaměřit na užší věkovou skupinu, což by mohlo vést ke zkvalitnění programů. Eva Vítková dodává, že na základě nashromážděných zkušeností by organizace ADRA ráda vytvářela v budoucnu více publikací k metodice a v neposlední řadě také zlepšili mezinárodní spolupráci.

¹⁸ Sdružení rodičů a přátel školy

ZÁVĚR

Program PRVák organizace ADRA působí v oblasti GRV již pátým rokem. Za tu dobu prošlo vzdělávacím programem tisíce dětí a proškoleno bylo několik stovek učitelů. Na základě analýzy dokumentů organizace ADRA lze tak konstatovat, že program PRVák, který vytváří vlastní publikace a je ve svých vzdělávacích programech zaměřen na široké spektrum cílových skupin, patří mezi významné aktéry v oblasti GRV v České republice.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak funguje program PRVák a GRV v praxi. Při pozorování tematického dne na ZŠ Petřiny - sever, jsem došla k závěru, že dané téma o globalizaci vzhledem ke své náročnosti nebylo pro třídu příliš vhodné. Doporučila bych tak lepší komunikaci mezi lektory programů a učiteli škol, aby byl program vždy přizpůsoben znalostem dětí. Při rozhovorech s koordinátorkou programu PRVák a s ředitelkou ZŠ Petřiny – sever jsem se zaměřila na otázky týkajících se smyslu GRV, školské reformy, spolupráce NNO a škol a překážek při realizaci GRV. Stanovená hypotéza¹⁹ se potvrdila jen zčásti. ZŠ Petřiny – sever nepocítila příliš velkou změnu při naplňování nové školské reformy, jelikož se tímto směrem ubírala i předtím. Průřezová témata tak pro ni nebyly velkou novinkou, přesto v některých případech (školení učitelů, tematické dny) využila nabídku organizace ADRA. Další část hypotézy ohledně překážek při realizaci GRV se potvrdila. Nedostatek finančních prostředků je problémem jak programu PRVák, tak i ZŠ Petřiny – sever. S nedostatkem času se potýká spíše škola, která také za další překážku uvádí nezkušenost učitelů, kteří by mohli naplňovat témata GRV. Zde vidím hlavní příležitost pro organizaci ADRA či jiné NNO - pořádání školení pro učitele, vytváření vlastní metodiky a publikací apod.

Rozsah této práce mi umožnil věnovat se důkladně jedné organizaci. Domnívám se, že srovnání více NNO věnující se GRV či více škol, které prošly programy GRV, může být pro tuto oblast velmi přínosné.

GRV je relativně stále nové téma. Jak však vyplývá z této práce, těší se ze stále narůstající pozornosti. Zvyšuje se finanční podpora České republiky v oblasti rozvojové spolupráce, tudíž i podpora GRV, dochází k nárůstu medializace globálních problémů, o GRV se mluví na poli mezinárodních institucí, témata GRV se stávají součástí školních osnov a stále více NNO se věnuje této vzdělávací oblasti. Tato bakalářská práce je tak dalším drobným příspěvkem k šíření GRV.

¹⁹ Viz Strategie výzkumu str. 39

Použitá literatura

- Antošová, P. *Globální rozvojové vzdělávání v České republice z pohledu neziskového sektoru*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra studií občanské společnosti. 2009.
- Bauman, Z. *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Mladá fronta, 1999.
- Činčera, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007.
- Činčera, J. *Práce s hrou. Pro profesionály*. Grada, 2007.
- FoRS, *Česká pomoc na rozcestí, Zpráva nevládních neziskových organizací o zahraniční rozvojové spolupráci 2008–2009*. Praha, 2009.
- Hendl, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- Horká, H., Hrdličková, A. *Výchova pro 21. století*. Brno: Paido, 1998.
- Jandourek, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001.
- Košák, P., Zeman, V., a kol. *Reforma školství v České republice*. Praha: Člověk v tísni, 2004.
- Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001.
- Ministerstvo zahraničních věcí. *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015*. MZV ČR, 2010.
- Nádvořník O., Volfová, A. *Společný svět. Příručka globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, 2004.
- Pike, G., Selby, D. *Globální výchova: Nabídka alternativních metod pro práci ve škole*. Praha: Grada, 1994.
- Pike, G., Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu I*. Praha: Portál, 2000.
- Průcha, J., Walterová, E., Mareš J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VÚP, 2007.

Silverman, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum.* Bratislava: Ikar, 2005.

Sitná, D. *Metody aktivního vyučování,* Praha: Portál 2009.

Skálková, J. *Humanizace vzdělávání a výchova jako soudobý pedagogický problém.* Ústí nad Labem: UJEP, 1993.

Vzdělávání v České republice: Současný stav a vývojové trendy. Praha: FSV UK, 2008,

Zeman, V. *Reforma školství v České republice.* Praha: Člověk v tísni, 2006.

Internetové zdroje

<http://www.adra.cz>

<http://arpok.cz>

<http://www.clovekvtisni.cz>

<http://www.unmillenniumproject.org>

<http://www.varianty.cz>

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Popis aktivit k tematickému dni o globalizaci

Příloha č. 2 – Rozhovor s koordinátorkou programu PRVák Evou Vítkovou

Příloha č. 3 – Rozhovor s ředitelkou ZŠ Petřiny – sever Jana Kindlovou

Příloha č. 1 – Popis aktivit k tematickému dni o globalizaci

Aktivity	Popis	Čas (minuty)	Poznámky/Pomůcky
1. Úvod – nerovné rozdělení dnešního světa (populace)	Žáci si stoupnou do kolečka, zavou oči, lektor každému z nich nalepí na čelo/záda barevný puntík. Počet jednotlivých barev je podle poměrného zastoupení obyvatel světa: u počtu 20 žáků bude: žlutá: 12 Asiatů, červená: 3 Afričanů, modrá: 2 Evropané (včetně Ruska), hnědá: 1 obyvatel severní Ameriky (včetně Mexika), zelená: 1 Jižní Ameriky, bílá: 1 Austrálie a Oceánie. Žáci otevrou oči, nesmí mluvit, a bez dalších instrukcí musí přijít na to, že cílem hry je rozdělit se do skupinek podle barev puntíků. U menších žáků lze vysvětlit. Následuje reflexe („Jak se žákům spolupracovalo; Kdo či co jim pomohlo přijít na to, co mají dělat a následně to provést; Jak se cítí jako členové menších / větších skupin / ten, kdo zůstal sám.“). Poté vysvětlit, co puntíky znamenají: nerovnosti v rozložení světové populace. Žáci mohou hádat, jaká barva má představovat jaký kontinent.	15	Aktivita je inspirována hrou <i>Puntíky</i> (Metodika Adry). Je nutno (matematicky) upravit počet barevných puntíků podle počtu dětí. <u>Přepočty: u 15 / 25 žáků:</u> 9 / 14 Asie, 2 / 3 Afrika, 2 / 3 Evropa, 1 / 2 Severní Amerika, 1 / 2 Jižní Amerika, 0 / 1 Austrálie a Oceánie. Můžeme reagovat na tvrzení: př. „Američanů musí být hodně, když hýbou světovou ekonomikou“, a podobné. <u>Pomůcky:</u> 20 barevných lepících puntíků podle 6 barev (upravit dle počtu žáků – viz nahoře)

<p>2. Nerovné rozdělení světového bohatství</p>	<p>Po té, co se žáci seřadily do skupinek podle barev (kontinentů), vyzveme je, aby si sedli po skupinkách na židle v kruhu. Zeptáme se, zda se jim sedí pohodlně (- ano, každý má svou židli). Poté, co si uvědomí světové rozdělení populace, se obrátí pozornost k nerovnému rozdělení světového bohatství. Žáci si stoupnou, a každé skupince odebereme / přidělíme židle k sezení podle toho, jak je daný kontinent bohatý (dle míry HDP). <u>Počty židlí při počtu 20 žáků:</u> Evropa 5 židlí, Asie 6, Austrálie a Oceánie 1, Jižní Amerika 2, Severní Amerika 5, Afrika 1 židle. Položíme znovu otázku, zda se dětem sedí pohodlně. Následuje reflexe: žáci si uvědomí nerovnou distribuci prostředků ve světě.</p>	<p>15</p>	<p>Aktivita je inspirována hrou „<i>Pohodlně se usadte</i>“ (Varianty). Je nutno upravit počty židlí podle počtu dětí. <u>Přepočty: u 15 / 25 žáků:</u> Evropa 3 / 6 židlí, Asie 5 / 7, Austrálie a Oceánie 1 / 1, Jižní Amerika 2 / 3, Severní Amerika 3 / 6, Afrika 1 / 2 židle.</p>
<p>3. Ledolamka: Uzel – provázanost dnešního světa</p>	<p>Žáci stojí v kruhu, zavřou oči, natáhnou před sebe (do středu kruhu) ruce, a musí se každou rukou chytnout někoho jiného. Tím vznikne uzel, který může znázorňovat propojenost dnešního světa (lidí z různých kultur, z různých vrstev – bohatství, náboženství, atd.). Cílem je po otevření očí uzel rozmotat. Žáci se nesmí pustit, tím pádem musí různě pře/podlézat, otáčet se, apod.</p>	<p>15</p>	<p>Každý uzel by mělo být možné rozmotat, ale nechme časový limit 10 minut (pokud nepůjde, ukončíme aktivitu s tím, že některé vazby v dnešním propojeném světě jsou prostě pevnější než jiné).</p>
<p>4. Asociace</p>	<p>Žáci sedí v kruhu, koluje čepice (miska) s lístečky, každý si vezme 1. Na lístečku je pojem vztahující se ke globalizaci. Žák řekne asociaci, která se mu hned při daném slovu vybaví (nepřemýšlí dlouho). Reflexe: globalizace je obsáhlý proces, který se dotýká těchto pojmů (a mnoha dalších).</p>	<p>10</p>	<p><u>Pomůcky: Příloha 1:</u> pojmy k asociaci (rozstříhat)</p>

5. Text globalizace	<p>Rozdat do 4 skupinek (nebo 8, pokud je hodně žáků) rozstříhaný text o globalizaci z Přílohy 2. Každá skupinka dostane 1 část textu (Příloha 2), a k tomu celý text s mezerami (Příloha 3). Úkolem je doplnit text s mezerami o informace, které mají ostatní skupinky. Skupinka vždy vyšle 1-2 zástupce (kořeny), který jde k jiné skupince, zapamatuje si jejich slova, vrátí se ke své skupince a nadiktuje zapisovateli (kmeni) - doplní mezery v textu. Kořeny vyživují informacemi kmen. Důležité je, aby v každé skupince vždy zůstal minimálně 1 žák (kmen), který předává informace dalším skupinkám. Dát časový limit 10 minut, a poté vyzvat skupinky, aby každá přečetla část textu (ne svou). Poté shrnout základní myšlenky textu a říct, že po přestávce se podíváme na klady a zápory globalizace.</p>	20	<p><u>Zdroj:</u> http://www.cestovni-ruch.cz/skolstvi/globalizace.php, <u>Varianty</u>, <u>Czechkid</u>, <u>Kritické myšlení</u> (Kmeny a kořeny).</p> <p><u>Pomůcky:</u> <u>Příloha 2:</u> text ke globalizaci, <u>Příloha 3:</u> text s mezerami</p>
	<i>Přestávka</i>	15	
6. Klady a zápory globalizace	<p>Žáci zůstanou ve 4 skupinkách, každá dostane 6 lístečků s tvrzeními (Příloha 4, Poznámky). Úkolem je pobavit se ve skupině, zda je daný výrok kladem nebo záporom globalizace. Poté každá skupina vytvoří a představí své 2 sloupce (klady / zápory), a z nich vybere 1 kladný a 1 záporný dopad globalizace, který považují za nejdůležitější (ve skupině by se měli shodnout – kooperace, argumentace).</p> <p>Je dobré říct, že určité klady globalizace mohou být druhou stranou vnímány jako zápory globalizace. Viz další aktivita.</p>	15	<p><u>Pomůcky:</u> <u>Příloha 4:</u> Klady a zápory globalizace (rozstříhat a každé skupince dát 6 tvrzení: 3 z kladů a 3 ze záporů)</p>

<p>7. Dopad globalizace na jednotlivce (rozdíl mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi)</p>	<p>Každé skupince dáme 2 kartičky (Příloha 5). Na každé jsou lidé různých povolání z různých částí světa. Úkolem je zamyslet se, jaký mohou mít pohled na globalizaci, zda z ní profitují nebo jim naopak škodí. Poté své závěry představí ostatním skupinám. Diskutujte se studenty, jak se mohou pohledy různých lidí na globalizaci lišit a jak může globalizace přinášet někomu výhod více a jinému méně. Zeptejte se jich, jestli lze říct, že je globalizace „dobrá“ nebo „špatná“. K diskusi (pro další podněty a informace pro žáky) použijte Přílohu 6: Dopad globalizace na jednotlivce a na rozvojové země. Můžete přečíst některá z uvedených tvrzení (plus citát v kurzívě) nebo text shrnout vlastními slovy. Závěrem nechte studenty individuálně zaznamenat do T-grafu, co je pro ně samotné na globalizaci pozitivního a co negativního. Následně se o tom, co jim samotným globalizace přináší a co bere, společně pobavte.</p>	<p>20</p>	<p><u>Pomůcky: Příloha 5:</u> kartičky s jednotlivci (rozstříhat, každé skupině dát 2) <u>Příloha 6:</u> Text: Dopad globalizace na jednotlivce a na rozvojové země <u>Dále:</u> Volné papíry pro nakreslení T-grafu: V čem je pro mě globalizace: pozitivní Negativní <u>Zdroje:</u> http://cs.wikipedia.org/wiki/Globalizace, http://www.finance.cz/zpravy/finance/107534-globalizace-prilezitost-ci-hrozba-pro-ekonomiku-/, Varianty</p>
--	---	-----------	---

8. Nerovnosti světového hospodářství	<p>Hra z metodiky Adry (Učím lépe rozumět světu) – popis celé hry je v Příloze 7. Hra je zaměřena na pochopení principů a důsledků fungování mezinárodního obchodu, odráží nerovnosti světového hospodářství. Hra má také tvůrčí část (vyrábění zboží z papíru) a diskusní část (po skončení hry). Je třeba ji podrobně prostudovat a zajistit pomůcky. Lze ji samozřejmě upravit (podle velikosti a úrovně skupiny, i podle dostupných pomůcek).</p> <p>V příloze si přečtete zejména rozdělení pomůcek – str.1: skupina A (bohaté země), skupina B (chudé země s nerostným bohatstvím), skupina C (nejchudší země), cíl a pravidla – str. 2, a zásahy do hry – str.3: (změna tržních cen, nové zásoby surovin, rozvojová pomoc, integrace států, embargo). Můžete vybrat jen některé zásahy (podle času).</p>	60-70	<p><u>Pomůcky: Příloha 7:</u> popis hry.</p> <p><u>Dále:</u></p> <p>30 listů papíru (může být popsán), 14 tužek, 4 nůžky, 4 pravítka, 2 pravoúhlé trojúhelníky, 2 kružítko, 2 úhloměry, 2 archy lepících štítků, herní peníze (z hry Dostihy a sázky nebo vlastnoručně vyrobené). Pokud nejsou všechny pomůcky k dispozici, lze zjednodušit.</p>
	<i>Přestávka (oběd?)</i>	30	
9. Mezinárodní organizace	<p>Rozdělíme žáky do 5 skupin. Každé dáme lísteček s jedním názvem mezinárodní organizace (Příloha 8, 1.strana). Úkolem je napsat na druhou stranu lístečku, co o dané organizaci ví. Pokud jméno organizace slyší poprvé (SB, MMF), s čím si myslí, že je činnost organizace spojena. Po 5 minutách dáme skupinkám druhý lísteček (Příloha 8, 2.strana) s popisem organizace. Úkolem je připsat na 2.stranu nové důležité informace. Poté představit organizaci ostatním žákům. Na základě práce s kartičkami žáci na tabuli společně s učitelem vypíší, s jakými problémy se svět potýká a jak tyto problémy pomáhají řešit mezinárodní organizace (brainstorming, myšlenková mapa).</p>	20	<p><u>Pomůcky: Příloha 8:</u> Mezinárodní organizace</p>

10. Nadnárodní společnosti - fotky	<p>Každá skupina dostane 1 fotku (Příloha 9 – fotek je 6, 1 lze vyřadit). Každý ve skupině přidělí k obrázku heslo (vlastnost / tvrzení / slogan), které se mu ve spojení s globalizací a touto fotkou vybaví. Poté vyberou jedno společné heslo / slogan za skupinku, které zapíše na papír (baličák). Slogan mohou výtvarně dotvořit (i s fotkou).</p>	<p>20</p>	<p><u>Pomůcky: Příloha 9:</u> fotky ke globalizaci, 5 ks většího papíru (A3 / baličák), fixy / pastelky</p> <p><u>Zdroj:</u> http://cs.wikipedia.org/wiki/Globalizace</p>
11. Mobil	<p>Aktivita vytvořená lektory Adry, používá se při seminářích pro učitele. Aktivitu uvedeme otázkou, zda žáci mobil vlastní, a pokud ano, kolikátý už mají. Žáci mohou hádat v jakých zemích probíhá jaká část výroby mobilu (viz 3.slide), nebo podíl jednotlivých lidí na ceně mobilního telefonu. Pokud jsou již unavení, prezentaci pouze promítneme.</p>	<p>15</p>	<p><u>Pomůcky: Příloha 10 :</u> powerpointová prezentace Mobilu</p> <p><u>Zdroj:</u> Adra</p>
	<p><i>Přestávka</i></p>	<p>15</p>	
12. Džíny, Bota	<p>Další příklad předmětu, který žáci denně používají, a na kterém lze ukázat nerovnost podílu výrobce / prodejce na zisku z daného zboží. Obrázky džín a bot (Příloha 11 a 12) vytiskneme, a zakryjeme (přelepíme) údaje s procenty, které potom žáci hádají. Do každé skupinky dát 1 předmět (tzn. 2 skupinky budou mít džíny a 2 skupinky botu). Mohou potom mezi sebou porovnat tipy na procenta. Nebo můžeme obrázky pouze promítnout.</p>	<p>15</p>	<p><u>Pomůcky: Příloha 11 a 12 :</u></p> <p>Džíny a bota</p> <p><u>Zdroj:</u> Divoké husy</p>

<p>13. Co jíme a pijeme, oblečení, Fairtrade.</p>	<p>Žáci se ve skupince zamýšlí, jaké nápoje a potraviny vypijí / sní za 1 den. Mohou se zamyslet nad množstvím a zejména nad tím, odkud daný nápoj / potravina pochází. Sepíší na papír země původu těchto věcí. Poté se mohou podívat na visačky svého oblečení, které mají právě na sobě, a zemi původu připsat na papír. Které země se objevují nejčastěji? Vysvětlete, že tento jednoduchý příklad ilustruje, jak spotřebitel (zákazník) může ovlivňovat nabídku v konkrétním regionu. Otázky k diskusi: Proč se na českém trhu nachází pestré množství různých nápojů? Jak by lokální trh ovlivnilo, kdyby všichni (hypoteticky) preferovali jediný nápoj?</p> <p>Dále poukázat na Fairtrade: čaj / káva, džusy, čokoláda, ...</p>	<p>15</p>	<p><u>Pomůcky:</u> 5 ks většího papíru (A3 / baličák), fixy, propagační letáčky o Fairtradu</p>
<p>14. Deset rad na závěr</p>	<p>Rozmístit kartičky (Příloha 13) po třídě (dobře nachystat již o přestávce), žáci hledají, a poté představí ostatním. Poukázat, že se jedná o Desatero globálně odpovědného spotřebitele (www.fairtrade.cz). Mohou něco z rad oni, jako žáci třídy, uskutečnit? Proč by to dělali? – Viz shrnutí: dopady globalizace.</p>	<p>15</p>	<p><u>Pomůcky:</u> Příloha 13: Desatero odpovědného spotřebitele (rozstříhat)</p> <p><u>Zdroj:</u> www.fairtrade.cz</p>

zdroj: organizace ADRA

Příloha č. 1 – Rozhovor s koordinátorkou programu PRVák Evou Vítkovou

V čem vidíte hlavní smysl GRV?

„Hlavním smyslem GRV je dle mého názoru představovat lidem svět v jeho rozmanitosti, učit je rozumět složitým souvislostem a vytvářet si vlastní názor na různá témata. Dále je jeho smyslem odkrývat stereotypy, které o rozvojovém světě a rozvojových zemích můžeme mít.“

Jaké myslíte konkrétně?

„Lidé si často domnívají, že se jich problémy druhého světa netýkají, že jsou přece od nich daleko... Neuvědomují si provázanost dnešního světa.“

Jakou roli se domníváte, že hraje GRV ve vzdělávacím systému České republiky?

„Formálně žádnou. MŠMT se podílelo na vytvoření aktuální národní strategie GRV, která vznikla pod hlavičkou MZV. Existují témata, která se objevují jak v rámcových vzdělávacích programech, tak v projektech GRV. GRV, jež nabízejí neziskové organizace, je školami a dalšími vzdělávacími institucemi využíváno převážně jako doplňková služba (v případě programů či seminářů) nebo jako doplňkový zdroj pro výuku (publikace, materiály). GRV tedy není systematicky součástí vzdělávacího systému ČR. Za výjimku může být považována akreditace MŠMT, která je na základě žádosti udělována např. seminářům pro učitele o GRV, jež pořádají neziskové organizace.“

V čem se nejvíce dotkla nová školská reforma v České republice GRV?

„Dokumenty školské reformy usnadňují inkorporaci nových témat do školní výuky. Některá z těchto témat jsou zároveň tématy GRV, a proto je jednodušší pedagogickým pracovníkům odůvodnit, proč by se jim ve výuce měli věnovat. Celkově je tak pro nás nová školská reforma přínosná, protože díky zavedení průřezových témat se o ně může spousta neziskovek opřít.“

Jak vnímáte svou roli v procesu integrace témat GRV do oficiálního vzdělávacího systému jako nezisková organizace?

„ADRA je členem pracovní skupiny FoRS, která se věnuje GRV. V této skupině se projednávají mimo jiné otázky vztahu GRV a oficiálního vzdělávacího systému. ADRA se těchto diskuzí účastní, i když ne ve velmi aktivní roli. Naše programy a semináře pro učitele pak integrují témata do školní výuky v praxi. Z větší části se ale nejedná o systematickou činnost, i když se o ní snažíme (snažíme se školám nabízet dlouhodobou spolupráci). Na

seminářích pro učitele se snažíme pedagogům představit pro ně nové téma a vysvětlit, jak souvisí s jejich každodenní praxí. Naši roli vidíme jako roli zprostředkovatele informací, motivátora a iniciátora.“

Jaký je zájem o program PRVák ze strany škol?

„Zájem je poměrně veliký. Hlavní důvod vidím v tom, že se o globálních problémech či rozvojové spolupráci stále více hovoří – například v médiích. A školy se také snaží naplňovat průřezové témata. V této části roku je zájem především o programy pro žáky základních škol (tematické dny) a programy na školách v přírodě. V roce 2010 nejvíce dětí prošlo programem v mateřských školkách, přesné číslo vám z hlavy neřeknu, ale jednalo se téměř o čtyři tisíce dětí.“

Takže zájem se zvyšuje?

„Zájem škol je nepřímo úměrný s cenou programů. Pokud je program zdarma či za nízký poplatek, zájem je obrovský. Čím je program dražší, tím je zájem nižší. Pozorujeme velký zájem ze strany malotřídních škol (i o semináře pro učitele). Větší zájem pozorujeme ze strany základních a mateřských škol. Domníváme se, že je to tím, že na těchto stupních vzdělávání se dají témata GRV do výuky jednodušeji zapojit (není zde tak striktní rozdělení mezi jednotlivými předměty jako na středním stupni vzdělávání). Ale všeobecně bych řekla, že je o programy stále větší zájem, především také tím, že je o GRV i více slyšet. Ale zároveň se GRV věnuje i více NNO.“

V čem vidíte hlavní překážky, kterým program PRVák musí čelit?

„Propagace, finance a čas. To jsou asi největší překážky GRV všeobecně. Školy o GRV nevědí nebo neví, v čem je pro ně přínosné. Školy nemají na financování programů peníze. A také na většině škol není na programy dostatek času. Školy se snaží splnit své osnovy a většinou jsou už tak ve skluzu, že si třeba nemohou dovolit obětovat programu celý den. Ze strany škol není zájem o dlouhodobou spolupráci, ať už tedy z časových či finančních důvodů.“

Snažíte se tak, aby o vás školy více věděly?

„Samozřejmě, pravidelně je oslovujeme, vydáváme různé publikace. Ale samozřejmě i v této oblasti je stále co zlepšovat.“

Jak jste navázali spolupráci se Základní školou na Petřinách?

„ Stejně jako s většinou ostatních škol – reagovali na naši nabídku. Na škole jsme tak uskutečnily kolem dvaceti tematických dnů. Byla to úspěšná spolupráce a škola byla s námi moc spokojena. Doufáme v navázání další spolupráce.“

Jaké jsou plány s programem PRVák do budoucna?

„V roce 2012 fungování ve stejné/podobné podobě. V dalších letech možná zaměření na užší věkovou skupinu, vytváření metodik na základě nashromážděných zkušeností, mezinárodní spolupráce. Samozřejmě hlavně záleží, jaký bude o program PRVák zájem.“

Příloha č. 2 – Rozhovor s ředitelkou ZŠ Petřiny – sever s Janou Kindlovou

Nejdřív bych se vás ráda zeptala, jak se vaší školy dotkla nová školská reforma?

„No tak dotkla... My se snažíme již dlouhodobě jít takovým modernějším směrem. Má předchůdkyně Jana Pekařová nastavila takovýto směr již dávno. Program, který se týká školního vzdělávacího programu, jsme nemuseli nějak zásadně měnit, jelikož u nás fungoval i před školskou reformou.“

Takže to pro vás žádná velká změna nebyla...

„Přesně tak, jen s tím bylo hodně moc práce. Pracovali jsme na tom v týmech, všechno jsme si dělali sami, nic jsme si nenechali vypracovávat... Myslím si, že některá práce byla hodně navalena na samotné školy. Domnívám se, že to mohli za nás udělat odborníci, kteří by za to byli placeni. My jsme si to dělali jen z dobré vůle. Ale pozitivní na tom vidím, že jsme si to alespoň celý sami zmapovali a prošli si tím. Inspirovali jsme se i jinde, co se kde učí, jak se to učí a předávali si zkušenosti.“

A co se týče naplňování průřezových témat?

„Tak to pro nás není také žádná nová věc, jen to pojmenování. Snažili jsme se témata zařazovat hodně průřezově do jednotlivých předmětů. Přijde mi důležité, začleňovat je do výuky, jak je to jen možné.“

A narážíte na nějaké překážky, co se týká průřezových témat?

„Největší problém vidím v nedostatečné zkušenosti učitelů. To mi přijde, že brání v úplném naplnění všech témat. Přeci jen se jedná o jiné pojmenování, jiný obsah. Takže to uchopení je na každém učiteli, jak to téma vezme a jak ho probere. Což je pro učitele nové. A ne vždy se podaří téma uchopit tak do hloubky, jak jsme si to představovali.“

Jak se snažíte čelit tomuto problému?

„Tak především ve školení učitelů, kteří zase své zkušenosti předávají dále. Takže v tomto se snažíme učitele podporovat, aby se dále vzdělávali.“

Co si představíte pod pojmem globální rozvojové vzdělávání?

„Tak souvisí to s tím, jak jsme tu měli na podzim tematické dny s Adrou. Snažili jsme se o to, aby naše děti nahlédly do toho, jak funguje svět a vztahy mezi jednotlivými státy navzájem... A samozřejmě i mezi kulturami. Podstatu globálního rozvojové vzdělávání vidím v tom, že člověk existuje v nějakém společenství, jsme součástí Evropy a jako Evropané bychom měli znát, co se kolem nás děje.“

Takže se domníváte, že globální rozvojové vzdělávání na školách má smysl.

„Rozhodně ano.“

A jak vznikla spolupráce s organizací ADRA? Spolupracujete často s neziskovými organizacemi?

„Zabýváme se docela často charitativní činností. Naše škola je zaměřena na výtvarnou výchovu, žáci malují a často jejich díla putují dál – například do Motola na výzdobu. Ale konkrétně spolupráce s Adrou na naší škole byla na podzim poprvé. Vlastně ne, ještě předtím byli někteří naši učitelé přes Adru na školení.“

A organizace ADRA oslovila vás s nabídkou tematických dnů nebo vaše škola je?

„Snažili jsme se přijít na to, jak se více věnovat multikulturním tématům, jelikož školu navštěvuje mnoho žáků odlišné národnosti. A Adra přišla s velmi zajímavou nabídkou, takže jsme zareagovali a nabídku využili.“

Jak tematické dny na vaší škole probíhaly?

„Uskutečnili se během 14 dní na 2. stupni. Dostali jsme nabídku jednotlivých témat, které jsme následně podle věku žáků zvolili. Jednalo se například o lidská práva, multikulturní výchovu. S tímto tématem byla spojena i výtvarná výstava, která se konala v prostorách školy.“

Rozhovor přerušil telefonát, kdy zrovna volal zástupce organizace Duha s nabídkou environmentálního programu na škole.

Stává se vám často, že vás takhle neziskové organizace oslovují se svými nabídkami?

„Ano přesně tak, jak vidíte. Vždycky někdo zavolá nebo pošle nabídku mailem. My si ale vždy vybíráme a většinou spolupracujeme s vyzkoušenou organizací.“

Zpátky ještě k tematickým dnům Adry. Máte nějakou zpětnou vazbu, jak byly tyto dny úspěšné?

„Tak rozhodně byly, dětem se to moc líbilo. Dopoledne bylo celé organizované Adrou, bylo to velmi pěkně připravené, aktivity byly zajímavé. Takže vesměs máme samé pozitivní ohlasy.“

Takže plánujete nějakou spolupráci do budoucna?

„Určitě, zatím jsme teda nepřistoupili na nějakou stálou spolupráci, ale pravidelně sledujeme jejich nabídku a něco podobného jako byly tematické dny, bychom rádi příští rok znova zopakovali.“

Neziskové organizace si často stěžují, že školy nemají na programy čas a peníze. Souhlasíte s nimi?

„Tak samozřejmě nedostatek času je problémem každé školy. Ale tak znáte to, když se chce, tak se čas najde. Já osobně považuji za důležité, aby se žáci dozvěděli také něco o globálních problémech, přírodě, multikulturní výchově a podobně. Proto se snažíme průřezová témata, co nejvíce začleňovat do výuky a vynahrazovat na ně dostatek času. S financováním je to trochu složitější... Nemůžeme si dovolit financovat všechno, proto často požádáme rodiče o spoluúčast.“

A jak se financovali tyto tematické dny?

„Částečně si je financovaly samy děti, částečně to šlo z fondu SRŠP. Vždycky na začátku školního roku s rodiči o tom mluvíme, co v tom roce plánujeme a máme oblasti, které jsou rodiče ochotni sponzorovat. Do této oblasti bylo zahrnuto i globální rozvojové vzdělávání.“

A ještě poslední otázkou, kterou jste již zčásti zmiňovala. Nabídka neziskových organizací je pro vás tedy dostačující?

„No jak se to vezme. Jsou různé oblasti, kterou jsou více preferované a které méně. Třeba tyhle nabídky od Adry mi přišly velmi zajímavé a těch zase tolik není. Je fůra takových organizací, co nabízejí promítání filmů a podobně. Což mi přijde, no abych to nevysvětlila špatně... Není to povrchní, ale je to na takové plošné rovině, ne příliš do hloubky. Je to taková jednonázovka. Kdyžto Adra to vzala opravdu se vším všudy. Jsou tam ty prožitkové věci, promítání. Všechno je propojené a děti mají větší šanci si z toho více odnést. Takovýchto koncipovaných věcí je míň, dalo se o tom více debatovat a opravdu to byla práce od rána až do odpoledne se vším všudy.“

Takže předpokládám, že vaše škola se bude ubírat i nadále takovýmto směrem....

„Ano, naší prioritou je zkvalitňovat výuku ať už za pomoci vlastních učitelů či neziskovek.“